În acest moment, un om înalt și gros ca de cincizeci ani, acoperit de o cămașă de pînză de casă și încins cu o curea lată de piele, intră în cîrciumă. El își scoase o căciulă de oaie ce purta și înaintă spre cîrciumar :

— Bine te-am găsit, chir Vasile ; ce mai faci ?

— Uite, frate, Negoiță !... Bine ai venit, Negoiță. Ce, ți-ai împlinit termenul ?

— Ba bine că nu l-oi fi împlinit !... zise Negoiță cu un aer de triumf. Apoi eu nu sunt prost ca să stau închis ca păsările și vara. Iarna, de, ca orice om căruia îi lipsește multe...

— Vino să te sărut, Negoiță, zise Stănuță sărind din locul unde ședea .Țop în brațele prietenului tău. Ha, ha, știam eu că oi să te văz ; tot cam în luna asta ai obicei să ieși de la umbră.

— Apoi în luna asta este soarele dulce, măre Stănuță, zise Negoiță apropiindu-se de vătășel și începînd a se săruta ca două cunoștințe vechi ce băuse mult timp împreună.

— Dar ce, pe noi te faci că nu ne vezi, Negoiță ? întrebă țiganul din Ialomița. Parcă vii cine știe de la ce loc cinstit de nu ne bagi în seamă ? Mai hăis încoaci și pe la noi că de, într-un rînd, am fost tovarăși și am trăit cinci luni în pușcărie.

— Mă iartă, mă Sandule, că nu te vedeam, zise Negoiță lăsînd pe vătășel. Apoi de, nu am decît doi ochi și nu puteam să vă văz pe toți. Dar vino să te sărut.

Țiganul se apropie de Negoiță și începu a-l săruta în mai multe rînduri.

— Ho, ho, strigă pușcăriașul. Mai slăbește-mă din dragoste că mi-ai astupat răsuflătoarea. He, chir Vasile, ia dă-te jos în pivniță și scoate o vedrișoară de vin negru vîrtos.

— Să trăiască Negoiță !... să nu-i mai putrezească osu, strigă Stănuță bătînd din palme și începînd a juca. Iată un om neprețuit, face toamna cîte o bazaconie, iernează în pușcărie, cîștigă la bani, și-i bea cu prietenii vara.

— Apoi voi sunteți niște proști, mă, strigă Negoiță cu un aer vesel. Uite, cînd ați cunoaște ce este bun, ați face ca mine ; știi mă ce este iarna în pușcărie ?... Uite,

este raiu pe pămînt ; îţi dă stăpînirea ţoale bune, încălţăminte, lemne, luminare, mîncare şi tot ce-ţi trebuie. Apoi ce viaţă !... a întrecut şi fteatru şi lăutari şi tot. Eu unul să vă spui drept, cînd n-aş ierna în puşcărie, aş muri fără îndoială... să ,plătiţi mă ca să fiţi acolo.

— Dacă este aşa, în puşcărie mă duc de iarnă, zise ţiganul din Ialomiţa.

— Aşa să faci, Sandule ; am vorbit încă cu o mulţime de prieteni ca să fim cu toţii. Vezi numai să nu te încurci în vreo dandana mare ca să te osîndească pe mai mulţi ani şi să te trimiţă la ocnă, căci la ocnă nu prea este petrecere ci te dăulă ciocănitura sărei.

— Atunci ce să fac, vere Negoiţă, ca să ies din iarnă ?

— Ce este mai lesne, mă Sandule ; uite ce să faci : cum s-or culege viile, şi după ce te-i sătura de cîrnaţi şi de must de la Filaret, să furi vreo găină ori vreun curcan din curtea vreunuia ; dar să faci astfel ca să te vază stăpînul şi să reclame. Ori dacă vrei, altceva : înşală pe vreo femeie cu vreun sfanţ sau trage vreo palmă la un vătăşel...

— He, mă Negoiţă, strigă Stănuţă ofensat : mai încet cu palmele... vătăşeii, hum... Eu unul aş face lucruri mari.

— Nu te furlandisi, beţivule, căci le-ai mai mîncat tu de multe ori. Nu ştii că şi eu ţi-am dat vreo două în toamna trecută şi te-am împăcat cu un pahar de rachiu ?

— Dar ce nu am dat jalbă pentru palmele ce mi-ai tras ?

— Ai dat, pentru că te-am rugat eu ca să intru în puşcărie, căci altfel habar n-ai fi avut. Şi dacă începi să fii ursuz, apoi să ştii că nu te cinstesc astă-seară.

— He, he, doar n-îi fi al dracului ; tu ştii bine că te iubesc, dar de, mă, sunt vătăşel şi nu voi să se înveţe şi alţii ca să-mi tragă la palme. Aide să ne împăcăm.

Şi vătăşelul vine de sărută pe Negoiţă.

— Stai să ne împăcăm cu vin şi slăbiţi-mă din sărutări. Uite că vine şi chir Vasile. Aide, chir Vasile, mai mişcă-te puţin ; prea umbli ca o mireasă.

— Acu, acu ; nu vă pripiţi.

Cîrciumarul aduce, ajutat de un servitor, un hîrdăiaş plin cu vin. Stănuţă de bucurie îl sare pînă a nu-l depune jos, iar Bolboacă, care pînă aci ascultase în tăcere şi îşi aruncase privirile în mai multe rînduri spre casa Sălcianului, văzînd beţia ce urma să se facă, se apropie de vătăşel şi începe să-i şoptească :

— Ascultă, Stănuţă ; eu mă duc să pîndesc unde am vorbit.

— Du-te sănătos, Stoico, dacă nu vrei să rămîi ca să bem împreună.

Şi zicînd acestea, vătăşelul îi întoarce spatele şi reuneşte pe camarazii săi de beţie.

Bolboacă plăteşte cîrciumarului, iese din cîrciumă pe nesimţite şi ocolind strada în tot sensul, fără a pierde din vedere casa Sălcianului, începu să strige toată noaptea „cine este acolo", dar pînda sa rămase fără nici un rezultat căci Alexandru, obosit de atîtea zmăcinări sufleteşti, se culcase devreme şi dormise de un somn profund, astfel că nu se deşteptase decît a doua zi de dimineaţă.

CAPITUL III

ION BORHINĂ

După ce am văzut cele ce s-au petrecut între Dăngescu şi fiul său, între acesta şi amanta sa, să ne întoarcem încă odată în mizerabilul locaş unde se afla Sălcianu şi să vedem ce se întîmplă tot în această zi cu acel sărman bătrîn.

Ştim că Alexandru rugase pe îngrijitorul temniţei şi pe vornicul în favorul nenorocitului cojocar, şi că reuşise oarecum a-i îmbunătăţi soarta prin sfărîmarea lanţurilor ce-i se pusese de picioare, prin scoaterea lui din despărţirea omorîtorilor şi printr-un tratament mai convenabil ca să nu rămîie cu totul victimă unei osînde atît de ilegale.

Sălcianu, de cînd intrase în temniță, nu mai văzuse nici pe Elisaveta, nici pe Maria, ci numai pe Stoian, care venea la dînsul de două ori pe zi. Sărmanul om slăbise în aceste puține zile ca cum ar fi zăcut de o boală primejdioasă și își pierduse curajul în punctul că abia deschidea gura ca să răspunză cîteva cuvinte întretăiate și pierdute dacă îi făcea cineva vreo întrebare. Și ce suferințe sunt mai grele și mai omorîtoare decît acelea pe care le suferim pe nedrept ?... Cum să nu se topească un om cînd îi este onoarea atacată pe care a conservat-o intactă în toată viața lui !

Sălcianu dar era neconsolat deși în promisiile lui Alexandru prevedea că va scăpa de osîndă peste puțin timp. El se gîndea neîncetat la rușinea sa viitoare și că nu va mai avea curajul a ieși în lume fără ca să nu roșască.

„Lumea este făcută ca să critice, cugeta el ; în zadar m-aș sili să o dezminț, ea nu va crede nimic, căci credința ei este totdauna pornită spre rău. Dacă o dată guvernul a pus gheara pe un om, rănile se vindec, dar urmele lor rămîn neșterse pentru totdauna."

În acea zi, îngrijitorul priimise ordin de la șeful său ca să reguleze arestanții pe la despărțirile respective și temnița să fie în bună stare căci domnitorul țărei hotărîse a veni să o viziteze.

Îngrijitorul, îndată ce priimise acest ordin, avusese grija de a prescrie mai multe liste de arestanții ce se aflau în temniță și a-i trimite pe toți la despărțirile carii indicau în parte gradul crimelor săvîrșite. De astă dată, Sălcianu nu putu fi ocrotit ; îngrijitorul ordonă să-i se puie provizoriu lanțurile de picioare și să-l trimiță în despărțirea omorîtorilor, ceea ce se și esecută îndată.

Nenorocitul cojocar cînd se văzu pentru a doua oară în această stare deplorabilă, tot sîngele-i se ridică în cap, din care cauză căzu victimă unui atac de apoplexie. Medicul din întîmplare se afla în temniță, și prin luare de sînge precum și prin ajutorul altor remedii, îi scăpă viața. Sălcianu, dezmeticindu-se, simți că mîna și piciorul din partea dreaptă îi erau paralizate. Fără însă ca această infirmitate să-i fi făcut vreo impresie tristă, el se așeză ajutat de alții în colțul cel mai retras din sala

omorîtorilor și rămase în această poziție toată ziua. Domnitorul amînase vizitația ce voia să facă pentru a doua zi prea de dimineață și îngrijitorul nu găsi de cuviință a scoate pe Sălcianu pentru așa puțin timp fiindcă nu știa minutul sosirei domnitorului. Pe la șapte ore seara se închise temnița și camerile vinovaților cu lacăte și îndată sentinelele se răspîndiră pîn toate curțile despărțirilor. Sălcianu rămase pentru acea noapte în mijlocul omorîtorilor și prin urmare espus a asculta mulțimea mizeriilor despre care ei se întrețineau în toate nopțile.

Pe la o oră înaintată a nopții, tîlharii începură mai întîi a se întreba despre pricinile în care căzuse cei de curînd intrați în temniță. Aceștia se arătară în număr de trei și îndată un bandit, care fusese de mai multe ori implicat în pricini de omor, se scoală de unde ședea și strigă cu o voce tunătoare :

— Tăcere, oameni ai iadului ; așezați-vă toți în regulă ca să începem seanța.

Acest bandit căruia îi zicea Ion Borhină, transilvănean de nație, era în vîrstă de cincizeci și cinci ani, statura lui se putea compara cu a unui uriaș, părul îi era negru țepos și creț, astfel că capul lui părea a fi în grosimea unei tobe ; adăogînd la acest cap o frunte îngustă, niște sprincene tare pronunțate și apăsate pe niște ochi mici negri și sîngeratici, a căror căutătură părea că provoacă totdauna disputa, mai adăogînd un nas lung, cu osul ieșit afară și niște mustăți lăsate pe o gură așa de mare cît și buzată, vom completa fizionomia acelui bandit care era profesorul și dictatorul tutor omorîtorilor din acea despărțire.

După ce se impuse tăcere și după ce se așeză fiecare la locul ce i se destinase, banditul Ion Borhină reluă :

— Pînă a nu începe a vă învăța ce trebuie să răspundeți cînd veți avea înfățișare la judecătorie ca să înfundați pe judecători și să scăpați de osîndă, căci eu, precum v-am mai spus, cunosc Legea crimenală sau Condica penală din scoarță pînă în scoarță, ascultați istoria celei din urmă călcări ce am făcut și cum s-a întîmplat să fiu descoperit și osîndit.

Toţi îşi luară diferite poziţii ce credeau mai comode, şi cînd fură dispuşi ca să asculte pe Ion Borhină, acesta începu a nara istoria tîlhăriei ce făcuse ;

„După ce am săvîrşit cele patru omoruri din Transilvania, zise el ; după ce am scăpat de cel din urmă, care fusese cel mai încornorat, fugind în ţara aceasta ; şi după ce şi aici am scăpat din altele două, tot prin fugă, m-am înfundat la Slatina, unde credeam cu bună seamă că n-oi să fiu descoperit. Am stat acolo aproape un an fără ca să fac nimic, cînd văzui într-o ziulică că nu-mi mai rămîne chioară lescaie în buzunar. Ştiţi bine, fraţilor, că omul nu poate trăi fără parale şi dacă Dumnezeu nu se milostiveşte să-ţi dea, atunci trebuie să te rogi de dracu ca să-ţi ajute să le găseşti. Tocmai aceasta am făcut şi eu ; era un neguţător în Slatina, care avea obicei să cumpere la scule şi la pietre scumpe, astfel că strînsese o mulţime de la cea mai mare parte din locuitorii de acolo. Să vă spui drept, îi cam pusesem gînd rău de multă vreme, dar cît am avut parale nu socotisem de cuviinţă să-l jefuiesc. Îndată ce văzui că nu-mi mai rămăsese în buzunar decît vreo cîţiva sfănţişori, începui a mirosi casa acelui neguţător sau mai bine a-i ridica planul inginereşte. Casa era cu fiare la fereste şi împrejmuită cu uluci înalte, dar vechi şi putrede ; uşile îmi păreau cam şubrede şi în casă nu se afla decît neguţătorul, nevasta lui, un rîndaş şi o femeie care era şi bucătăreasă şi slujnică. Vedeţi dar, că aveam a face cu doi bărbaţi şi două muieri. Cu toate acestea, singur nu mă puteam duce, căci dacă mă bizuiam să-i culc pe toţi la pămînt, oricum putea să se deştepte vecinii şi în urmă poliţia să puie gheara pe mine. Am avut obicei de cînd eram mic să-mi fac treburile cu meşteşug mare. Îmi trebuia dar în întreprinderea aceasta ca să am un om cu mine care să pîndească şi să-mi dea de veste dacă s-ar întîmpla să fiu descoperit. Pusesem ochii pe un băieţandru, care avea începuturi bune de hoţie şi care viind într-o zi la mine, îmi furase într-o clipeală de ochi o basma din buzunar şi o tabachere de tutun după masă, astfel că nu am putut prinde de veste decît tîrziu de tot. Eu nu numai că nu m-am supărat de aceasta, ba încă am prins atîta dragoste pentru acel băiat că l-am

sărutat îndată ce l-am văzut și l-am împrietenit cu mine așa de mult încît bietu băiețel nici nu se mai dezlipea de nenea Borhinuță, așa îmi zicea el. În ziua cînd aveam de gînd să fac călcarea, chemai pe băiat și îl întrebai dacă voiește să o facem împreună. Dracu de pici priimi bucuros, ba încă simți o plăcere cum nu avusese în viața-i pentru această trebușoară. Apoi știți, fraților, că Dumnezeu cînd face pe om îi scrie pe frunte : ca ăla să fie cîrciumar, ălălalt cizmar, altul ,pungaș, și de ce se mărește, de aceea îl trage ața la ce-i este scris. Asemenea și băiatul meu căruia îi zicea Vlăduță.

— Dar spune odată, cum ai făcut călcarea ? interumpse un omorîtor. Te-ai apucat să îndrugi la șerte-mărgărite.

— Ho, ho, spurcatule, strigă Borhină cu o voce îngrozitoare. Avem destul timp ca să venim la călcare. Vezi mă, al dracului hoț ce este afurisitu de tutunar !... îi place să asculte numai la jafuri și la omoruri !... Dar căutînd bine, are dreptate diavolu de tutunar, și vă mărturisesc că și eu sunt ca dînsul.

— Haide, haide, urmează ,repetă tutunaru.

— Iac-acu, zise Borhină. Și cum vă spuneam, dragii mei tovarăși : vorbesc cu Vlăduță și noaptea tîrziu, cînd dormeau lemnele și pietrele, apuc spre casa chiaburului. Cînd ajung aproape, las pe băiat la poartă ca să dea la tîrcoale de colo pînă colo împrejurul casei și să-mi dea de știre cînd va mirosi vreun ghiorlan de ai stăpînirei, cu toate că nu prea-mi era teamă nici de ăștia căci îi îndulcisem și pe dînșii de multe ori, ba încă, ce este drept, li sunt foarte recunoscător fiindcă printr-înșii am scăpat în două rînduri. Am fost norocos și aceasta se întîmplă cam rar. Așadar, după ce las pe băiat, îmi fac cruce, zic Doamne ajută ! și sar peste uluci ca o pisică. Mai întîi, trag cu urechea și mă uit într-o odăiță lipită de cuhnie unde era lumină de candelă și perdelele ridicate, și văz pe rîndaș dormind pe sforăite cu slujnica în brațe. Mă încredințai dintr-aceasta că negutătorul era singur în casă cu nevasta lui și prin urmare izbînda o aveam sigură. Mă apropii pe vîrful degetelor de ușa sălei, apăs clanța și văz că nu merge ; afurisita de ușă era închisă. Aveam obicei să port la mine o mulțime de chei pe care le furasem de la un lăcătuș. Încercai mai

multe fără ca să fac zgomot pînă brodii pe una care se lovi. Deschiz ușa, intru în sală și nu știam pe unde să apuc căci era întunerec beznă. După ce pipăi pe ziduri, dedei peste o ușă, pusei mîna pe clanță și o deschisei. Înăuntru nu era pui dă om și băgai de seamă aceasta cînd intrai în odaie căci perdelele erau de tulpan și se vedea ca afară. Mă uitai în toate părțile în odaie și văzui un scrin cu o mulțime de cești, de pahare, chisele cu dulceață, lingurițe și feluri de drăcii. Scosei cheile din buzunar și începui a încerca mai multe pînă nemerii pe una de deschisei un sertar ; acolo nu găsii mai nimic decît niște trenţe de rufe și două boccele. Luai o boccea și băgai într-însa lingurițile și vreo patru cutii ; după aceasta, deschisei un alt sertar și găsii o mulțime de cărtii și o besacta mare ; pusei și besacteaua în boccea, fără să caut a vedea ce este într-însa. Mai deschisei și al treilea sertar și al patrulea și găsii două pungi înțesate cu bani ; le regulai și pe acelea în boccea. Umplusem bocceaua cu tot ce era mai bun și cînd băgai de seamă că nu mai aveam nimic de punguit, o legai în colțuri și ieșii în sală. Afurisitul de negutător se deșteptase și socotesc că auzise ceva căci îl găsii în sală. Fără vorbă multă, las bocceaua jos, pui mîna pe dînsul, și nelăsîndu-i vreme ca să strige, îl strîng de gît ca pe un pui de găină și îl culc jos fără să zică pis. După ce-l las, încep a-l pipăi și găsesc un pistol cu două țevi lîngă dînsul și cu cocoșurile ridicate, mă grăbii a lăsa cocoșurile binișor ca să nu se descarce umpluturile și băgai pistolul în boccea.

— Ei bine, cum s-a întîmplat să nu-l descarce cînd te-a văzut ? întrebă tutunarul.

— Ce prost ești, tutunarule, observă Borhină. Apoi asta este în mintea omului : negutătorul, mă, era bogat, și bogații sunt cei mai fricoși. Negreșit că și dînsul, cînd m-a văzut cît muntele, s-a zăpăcit astfel încît și-a pierdut cumpătul și i s-a muiat toate vinele. Eu iar, care nu i-am lăsat vreme să se dezmeticească, m-am repezit ca fulgerul și l-am sugrumat, ceea ce mi se pare că nu era lucru mare de făcut. Așadar, după ce mă încredințai că sufletul negutătorului pornise spre lumea cealaltă și

că nevasta lui rămăsese singură, deschiz încă o ușă ce se mai vedea în sală și intru în odaia lor de culcare. Acolo muierea neguțătorului dormea într-un pat frumos și zgomotul ce făcui la intrarea mea o deșteptă numai decît și o făcu să se ridice în sus.

— Cine ești, strigă ea frecîndu-și ochii.

— Om bun, răspunsei îndată.

— Cum te cheamă? mai întrebă ea zăpăcită de somn.

— Cum să mă cheme decît cum m-o fi botezat nașă-mea, drăguța neichii, îi zisei apropiindu-mă de dînsa și luînd-o de bărbie, căci în adevăr era curățică neguțătoreasa.

— Fugi d-aci, nu te cunosc; unde este bărbatul meu? adăogă ea, întorcîndu-se și uitîndu-se pîn toate părțile.

— Dar ce ai cu bărbatul dumitale? Nu ești tot cu dînsul în veci de vecie?... Iacă, îl văzui adineaori ieșind pe poartă și eu venii să-ți spui că te iubesc de mi se rupe băierile inimei. Și zicîndu-i acestea, o apucai de mijloc și o sărutai pe frunte ca pe o cănăriță.

— Nu te apropia, nelegiuitule; depărtează-te, fugi de aici căci voi fi silită să strig ajutor.

— Ba să nu strigi, găinușa neichii, c-apoi ne certăm și nu e bine. Uite, vezi pistolul ăsta cu două țevi!... Află că o umplutură se descarcă în mine și alta în mătăluță. Mai bine să fim de treabă.

Neguțătoreasa, cum văzu pistolul, începu să tremure și ascunzîndu-și chipul în mîini, nu mai zise nici bleau. Eu, care nu aveam vreme de pierdut, mă repezii ca un balaur, culesei din odaie tot ce găsii mai bun și ieșii de acolo cu bocceaua ca un om de treabă, apoi pe ușa sălei și în urmă pe poarta cea mare unde găsii pe Vlăduță așteptîndu-mă.

Viu cu dînsul acasă, opresc ctîeva parale de cheltuială și îngrop toți banii și toate lucrurile ce luasem de la neguțător, hotărît a nu le dezgropa decît după ce va trece vreme multă și după ce se va uita totul; în urmă, să plec la București ca să prefac lucrurile în bani și de aci să o tulesc la sănătoasa unde mă va lumina Sarsailă. Cum am venit acasă, m-am spălat bine pe ochi de negreala de care mă spoisem și m-am ras ca să nu mă mai

cunoască nici dracu a doua zi. Apoi că nici mai rămase îndoială ca să mă mai dovedească cineva. Îndată ce se făcu ziuă, tot orașul află de călcarea acelui neguțător și oamenii poliției sfîrîiau pîn toate părțile. Pe de o parte, rîndașul și slujnica fură arestați, socotind că și dînșii au fost învoiți cu jefuitorul și că au luat parte ca gazdă de hoți ; iar pe de altă parte, se strînse la poliție o mulțime de oameni bănuiți, între carii mă prenumărară și pe mine afurisiții. Neguțătoreasa era la poliție și se aducea dinaintea ei toți bănuiții cîte unul-unul ca să vază dacă cunoștea pe cineva dintre dînșii. Cînd îmi veni rîndul și mie, mă dusei înaintea neguțătoresei care începu să mă privească cu o curiozitate nespusă. Se vede că mă cam mirosise îndrăcita căci, pe loc ce mă văzu, se întoarse către polițai și îi zise :

— Domnule polițai, tîlharul care a omorît pe bărbată-meu și care ne-a jefuit era așa de nalt ca și acest om, dar fizionomia lui era mai neagră și purta barbă.

— Ce spui, doamna mea ?... zise polițaiul începînd a mă privi și dînsul. Acesta să fie ?... și crez în adevăr, căci barba nu e de mirare ca să o fi ras astăzi și fizionomia să și-o fi negrit cînd a făcut călcarea.

Văzui bine că dacă nu eram cu desăvîrșire descoperit, cel puțin eram pe jumătate. Cu toate acestea ca vulpe bătrînă, ce eram, și ferindu-mă totdauna de asemenea împrejurări, avusesem grijă să vorbesc supțire cu neguțătoreasa și să-mi schimb glasul și poci zice că aceasta fu singura mea scăpare. Iată ce le răspunsei cu glasul meu curat :

— Cocoană privește-mă bine și vezi să nu te înșeli și să bagi în foc un om nevinovat care în viață-i n-a omorît nici măcar un pui de găină. Eu încă astă-noapte, vai de sufletul meu, mă durea inima de socoteam că m-a prins holera, căci această boală afurisită a început să cam secere la lume. Abia mi-am văzut de păcatele mele și uite, cît mă vedeți de voinic, dacă nu aveam puțin rachiu în casă ca să beau să-mi anine durerea, era să dau pînă astăzi ortul popii. Așa, cocoană, adu-ți aminte bine și încredințîndu-te va fi încă de datoria dumitale ca să arăți pe hoț stăpînirei ca să-și priimească pedeapsa.

După ce vorbii astfel, negutătoreasa mă mai privi încă şi zise polițaiului :

— Nu este de mirare ca să mă fi înşelat, şi nu crez să fie acesta, căci glasul tîlharului era mai moale, iar nu gros ca al lui.

— Atunci pleacă, îmi zise polițaiul, şi să vie un altul, porunci el unui epistat.

Astfel, fraților, ieşii afară şi scăpai scurt şi nevătămat. Vlăduță mă aştepta acasă şi, îndată ce mă văzu întorcîndu-mă, bietul băiat începu să sară de bucurie.

Am mai şezut în Slatina după aceasta încă vreo douăzeci zile şi fiindcă nu mai aveam ce face acolo, hotărîi să plec în Bucureşti : cerui pe Vlăduță de la părinți ca să mă însoţească şi să-l pui să înveţe carte, şi după ce mi-l încredință fără osteneală multă, căci nu prea îl iubeau, unde le făcuse multe bazaconii, într-o ziulică prea de dimineață cumpărai o mîrțoagă de cal şi după ce înşirai banii şi sculele într-un chimir şi pe fundul desagilor, ieşii din oraş cu bilet de drum în regulă iscălit de însuşi polițaiul şi apucarăm pe drumul Bucureştilor. Umblarăm mai toată ziua, şi seara poposirăm într-o pădure unde mai întîi îmbucarăm ceva şi în urmă ne culcarăm. În sfîrşit a doua zi, tîrziu, intrarăm în Bucureşti unde, ajungînd, deterăm drumul calului în voia întîmplărei şi ne aşezarăm la un han. Cînd mă văzui aşezat, cel dintîi lucru ce făcui fu de a mă duce pe la mai mulți zarafi de prefăcui argintul ce aveam în aur. Îmi mai rămăsese afurisitele de scule şi voiam să le prefac şi pe dînsele în bani. Mă duc la un giuvaergiu cu o brățară de aur şi cu pietre de briliante şi-l rugai să o cumpere, şi ce este drept luai un preț bun pe dînsa. Mai lăsai să treacă cîteva zile şi mă dusei la un alt giuvaergiu cu o pereche de cercei tot de aur şi cu briliante, şi cu două inele. Acolo găsii pe un om care, îndată ce le văzu şi se încredință că sunt de vînzare, îmi dete un preț mai bun decît giuvaergiul şi mă rugă să-l aştept în prăvălie pînă se va duce acasă ca să aducă parale. Eu primii propunerea ce-mi făcu şi muşteriul plecă. După o jumătate de ceas mă pomenesc cu dînsul şi cu doi dorobanți de ai poliției că mă înhață. Eu chip strigai, mă smucii, zisei

dorobanților să mă lase în pace, dar degeaba căci ei păreau a fi surzi, și a trebuit cu voie, fără voie să-i urmez la poliție unde mă arestară. Acolo fusei înfățișat la aga, lîngă care se afla și afurisitul de mușteriu și mă întrebă de unde am sculele. Eu răspunsei că le-am găsit pe pod și mușteriul arătă că le-am furat de la vară-sa din Slatina și că am omorît pe bărbatul ei. Vă puteți închipui, dragii mei, cît de mare fu mirarea mea cînd văzui că aveam a face cu vărul negutătoresei. Cu toate acestea, cum am inima mare și nu mă prea pălesc de orice fel de întîmplare, mai îndrugai eu agii verzi și uscate, dar nu-mi se trecu palavrele. Fusei dat în judecată, negutătoreasa fu chemată de la Slatina, veni la înfățișare, își recunoscu sculele și eu stăruii într-o tagă. Diavolu de Vlăduță îndată ce a văzut că nu viu două zile de-a rîndul și, auzind negreșit că sunt la umbră, a fugit cu tot ce aveam și nu-i mai știu de căpătîi nici pînă astăzi. Apoi nenorocirile se ținură lanț, căci îndată ce venii aici în temniță, mă căutară pînă la piele și banii ce găsiră asupră-mi mi-i înhățară și se împărțiră între... nu mai știu cine, și aveau toată dreptatea căci așa aș fi făcut și eu în locul lor și asemenea chilipiruri nu le prea cad în mînă totdauna. Cînd mă văzui închis ca într-o colivie și cu hoția dată pe față, începui a căuta mijloacele de scăpare. După ce mă gîndii cîtăva vreme, găsii un plan minunat și, unindu-mă cu toți osîndiții din această despărțire, începurăm a săpa noaptea subt pat ca să facem o gaură care să răspunză pe subt temelie la uliță și să ieșim unul cîte unul. După ce lucrarăm cîteva nopți de-a-rîndul, isprăvirăm gaura, dar nu puteam ieși lesne căci erau o mulțime de santinele care se preumblau de colo pînă colo, în tot lungul zidului. În sfîrșit, dete Dumnezeu de începu într-o noapte să plouă cu bășici și fiind sigur că santinelele trebuia să se adăpostească în gherete, ieșii eu întîi, după ce-mi înfășurai lanțurile cu niște cîrpe ca să nu zdrăngănească, și după mine unul cîte unul. Dar afurisitele de santinele prinseră de veste și se luară în goana noastră împreună cu toți dorobanții temniței. Ei ajunseră și înhățară pe mai mulți, eu însă

avui noroc de scăpai ca printr-o minune și, înfundîndu-mă pe maidanul Icoanei, făcui ce putui ca să sfăram lanțurile de la picioare și după multă osteneală izbutind le aruncai într-o groapă. Mă sculasem în sus și mă hotărîsem să plec, cînd, uitîndu-mă împrejur, văz doi dorobanți înaintea mea că mă privesc galeș și cu miinile în șolduri. Eu credeam că scăpasem și cînd colo oamenii stăpînirei mă țineau în gheare. Ce să fac ? Ca să mă lupt cu dînșii, nu era cu putință, căci nu aveam nici o armă și ei ghiorlanii aveau puști cu spăngi. Văzui bine că trebuia să mă supui sau altfel era să mă cotonogească și pe drum și în temniță. Iar, ca să fug, nu făceam nici o procopseală, căci ei nu aveau decît să tragă cocoșul de la pușcă și să mă culce cu un glonț. Vedeți dar, fraților, că trebui să mă supui căci după altele toate apoi nu aveam cel puțin un sfanț ca să-i cinstesc.

— Ce mai faci, vere Borhină ? mă întrebă unul din dorobanți.

— Ce să mai fac, vere dorobanțule, îi răspunsei, decît că sunteți niște mehengi mari și că m-ați prins cu ocaua mică. Drept să vă spui cînd ar ști stăpînirea cît vă plătește pielea, v-ar plăti mai mult decît îngrijitorul care nu este bun de nimic și care nu știu unde dracu vîră zaraflîcu care-l face din hrana arestanților și din tot ce ei aduc la temniță.

— Îți foarte mulțumesc de laudă, îmi zise dorobanțul, dar ia spune-mi, mă întrebă el, ce ai aruncat colo în groapă ?

— Auz ?... vrei să zici de afurisitele acelea de lanțuri ?... răspunsei îndată : apoi ce să mai fac cu ele căci acum sunt sfărîmate ; mi-ți pune altele noi cînd vom fi la temniță.

— Atunci ia-le în mînă și urmează-ne, mai zise el cu un ton poruncitor și aspru.

Nu mai vorbii nimic și pe cînd mă plecasem ca să iau lanțurile, mă pomenii cu unul înaintea mea cu pușca în mînă și cu celălalt la spatele meu cu spanga întinsă. Le înțelesei pe loc planul și începui să umblu soldățește după cel de al doilea. Astfel, dragii mei, venii cu cinste pînă la temniță, unde ajungînd mă băgară în

cazarma dorobanţilor ca să stau acolo pînă la ziuă, căci temniţa era închisă de mult. Îngrijitorul află de prinderea mea dar nu mă chemă în acea noapte căci era tîrziu şi îmi păstra sîmbetile pentru a doua zi de dimineaţă. Eu mă culcai în rînd cu dorobanţii, mă făcui că adormii şi începui a sufla greu şi a mă uita cu coada ochiului la dorobanţul de jurnă. Pe cînd nu se mai auzea decît sforăiturile dorobanţilor şi ale mele, văzui că intră efreiteru, se apropiă de dorobanţul de jurnă şi îi şopti la ureche „nasture". Cînd auzii lozinca, trecu prin mine ca un fior rece de bucurie şi începui să sforăi şi mai tare. După trecere de un ceas, mă pomenii cu dorobanţul de jurnă că începe să picoteze şi în puţine minute adormi aşa de greu încît sforăia mai tare decît toţi. Atunci, eu nu pierz vremea, mă scol binişor, mă dezbrac de hainele mele şi mă îmbrac cu ale unui dorobanţ ; după aceea, ies îndată din cazarmă şi ajungînd la poartă fusei oprit de santinelă care strigă cît putu : „Cine e ?" Eu răspunsei : „Nasture" şi mă lasă să trec. Scăpasem de santinelă şi tocmai o croisem la sănătoasa ; dar am fost un om nenorocos, căci se vede că dorobanţul de jurnă se deşteptase cînd auzise pe santinelă strigînd şi văzînd că nu mai sunt acolo, sculă pe mai mulţi tovarăşi, se luară în goana mea şi mă prinseră tocmai cînd îmi era lumea mai dragă. Mă aduseră înapoi şi mi se sfîşie sufletul cînd mă văzui iar în cazarmă. De astă dată mă legară cot la cot şi de mîini şi de picioare şi puseră o santinelă să mă păzească numai pe mine singur. Ce să mai fac alt decît să mă hotărăsc la tot !... ştiam bine că nu mă aşteptau dulceţuri şi prăjituri ! A doua zi, priimii o sută de nuiele pe spinare şi vreo cincisprezece palme de la îngrijitor. Nu a voit ariciu să mă ajute şi pace. Îmi puseră lanţuri de picioare, mîinile în butuc şi douăzeci şi patru de ceasuri la gherlă ; le răbdai pe toate şi bogdaproste că am fost sănătos. Pentru prinderea mea şi a celorlalţi tovarăşi ai mei a luat îngrijitorul o sută galbeni gratificaţie în loc să o ia dorobanţii carii ne-au prins, şi drept să vă spui, îmi era necaz lucru mare cînd am văzut că soldatul ieşise viteaz la război şi că căpitanul luase răsplata ; dar aşa este lumea, mă, şi cînd s-ar schimba, mie unuia mi-ar părea rău !

Iată băieţi, istoria călcărei ce am făcut neguţătorului de la Slatina şi cu toată dibăcia mea am fost dovedit şi osîndit la ocnă pe viaţă de două instănţii judecătoreşti. Acum rămîne să lumineze Dumnezeu pe judecătorii de la Înalta Curte ca să-mi uşureze osînda!

Cînd Borhină termină istoria călcărei ce făcuse, toţi îşi exprimară mirarea şi se făcu zgomot prin scularea după la locurile lor.

— Acum să deschidem seanţa, strigă tutunarul. Este tîrziu şi avem trei pricini de hotărît. Tăcere, domnilor hoţi ; aşezaţi-vă în linişte.

— Avem patru pricini de hotărît, iar nu trei, strigă un alt bandit. Nu ştiţi că a venit între noi şi cojocarul Sălcianu ?

— Că bine zici, observă Ion Borhină, prezidentul hoţilor. Ia hăis încoaci, vere cojocarule ; ce mi te-ai vîrît în colţ de pare că eşti o mireasă ? Ce aşa devreme ţi s-a făcut somn, ori poate nu-ţi plac poveştile noastre unde se vede că eşti un omorîtor cinstit ?

Sălcianu era lungit în colţul unde se aşezase, şi Borhină, nepriimind nici un răspuns la întrebările ce-i făcuse, urmă a zice :

— Ia vezi, tutunarule, ce face cojocarul de nu cabulipseşte să ne asculte şi să vorbească cu noi ; ia vîră-i un ac în cojoacă de-l deşteaptă şi fă-l să înţeleagă cele de cuviinţă.

Tutunarul se apropie de Sălcianu, îl mişcă, îl zguduie, îi strigă la ureche, dar toate le face în van.

— Veniţi încoaci, mă băieţi, strigă el. Cojocarul a adormit ca iepurii cu ochii deschişi şi cu gura căscată, şi dacă nu mă înşel i-a răcit şi vîrful nasului.

Toţi omorîtorii se grăbesc a înconjura pe Sălcianu şi, după ce-l pipăie, Borhină se pronunţă :

— A murit bietul cojocar ; se vede că sărmanul om nu era greşit. Daţi-vă la o parte, băieţi ; lăsaţi-l să se odihnească în braţele lui Hristos şi puneţi-i o lumînare la cap ca să-l vază mai bine.

Un alt omorîtor, căruia îi rămăsese şi lui o scînteie de umanitate, pune o lumînare de seu la capul Sălcianului, îi închide ochii, îl leagă pe subt barbă ca să-i în-

chiză și gura, și reunește pe ceilalți omorîtori ca să asiste la seanțele celor trei împricinați de curînd.

Nenorocitul Sălcianu îndată ce se văzuse închis cu omorîtorii la un loc, îi venise un al doilea atac, dar de astă dată cu îndoită furie. El rămăsese nemișcat astfel că moartea îi învăluise toată ființa. Nici un ajutor nu i se dete de nelegiuiți carii se ocupau a sq învăța unii pe alții ce mijloace să întrebuințeze și ce minciuni să spuie judecătorilor ca să scape de osîndă.

A doua zi de dimineață se deschise temnița de către tistul dorobanților și acesta rămase uimit cînd văzu pe Sălcianu înghețat și țeapăn. Nu mai rămînea îndoială că el murise și îngrijitorul, fiind anunțat, ordonă să scoată cadaverul afară și să-i se facă cele cuvenite pentru înmormîntare. Stoian nu întîrzie de a veni în acea dimineață cu provizii de ale mîncărei precum făcea totdauna. Dar care fu durerea sărmanului băiat cînd găsi pe stăpînul său întins pe masă ! El începu a plînge, a se tîngui și a întreba pe îngrijitor din ce întîmplare i s-a cauzat moartea. I se spuse toată împrejurarea pe care Stoian o ascultă cu lacrămile în ochi.

— Acum, trebuie să-l transportăm acasă la dînsul, zise el ; socotesc că moartea desface pe om de toate greșalele precum și de închisoare.

— Așa este, domnule Stoiane, îi zise îngrijitorul. Îl poți ridica, dar mai-nainte trebuie să am autorizația vornicului, fără care nu-l puteți mișca de aici. Ce să facem legei și formelor ?... bune, rele, trebuie să le păzesc, căci de aceea sunt aici.

Stoian nu mai zise nimic decît întrebă de locuința vornicului. Îndată ce i se arătă, el ieși, se puse într-o birjă, plecă la vornic și ajungînd comunică unui servitor împrejurarea și-l rugă să grăbească a dobîndi o înscrisă voie de la stăpînul său. Servitorul, care era uman, compătimind de nenorocirea ce se întîmplase familiei cojocarului, intră în camera stăpînului său, căruia arătînd cererea lui Stoian, dobîndi îndată autorizația către îngrijitor. Servitorul o aduse lui Stoian, acesta îi mulțumi pentru binefacere, luă autorizația, se puse în trăsură și se întoarse în goana calului la localul temniței.

Îngrijitorul îndată ce văzu autorizația vornicului declară lui Stoian că cadaverul Sălcianului este în dispoziția lui ca să-l transporte oriunde va voi.

Sărmanul Stoian văzu bine că o asemenea nenorocire nu o putea ține ascunsă de Elisaveta, de Maria și de Tincuța și că trebuia să ducă cadaverul acasă ca să i se pregătească cele trebuincioase pentru o înmormîntare cuviincioasă. Ajutat de doi dorobanți, el transportă cadaverul în trăsură, se așeză lîngă dînsul ca să-l ție, porni și după cîteva minute trăsura se opri dinaintea casei lor.

Elisaveta, Maria și Tincuța ies îndată ce aud zgomotul trăsurei și sărmanele femei încep să țipe și să-și smulgă părul cînd văzură pe capul familiei lor întins și țeapăn.

— Nu vă speriați, mamă Elisaveto, zise Stoian, chir Tudor nu este mort, ci i-a venit adineaori un atac de apoplexie. Am cerut voie să-l aduc acasă ca să-l căutăm, și am dobîndit-o foarte lesne căci acum este liber, s-a dezvinovățit.

Stoian zisese acestea ca să nu izbească deodată pe femei prin cuvîntul de moarte. El dă jos pe Sălcianu cu mare anevoință dar cu destul curaj și putere, și după ce îl depune pe pat, toți din casă încep să-i frece corpul cu flanele ca printr-aceasta să se dea curs sîngelui. Stoian pe de altă parte se duce să cheme un bărbier și un preot. Aceștia vin îndată. Bărbierul dă cu lanțeta în mai multe rînduri și sînge nu fu cu putință ca să iasă.

Cu toate acestea, Săloianu nu murise încă și dacă rămăsese ca un cadaver, atacul fusese atît de teribil încît îi paralizase tot corpul. De multe fricțioane ce priimise, el deschise ochii și începu a-și preumbla privirile împrejurul a tot ce-l înconjura. Cîteva lacrămi începură a-i curge la vederea Elisavetei și a Mariei mult iubite, și zărind pe preot lîngă dînsele începu să-l privească cu aviditate, ca cum i-ar fi cerut ceva. Preotul îl înțelese și-l întrebă :

— Voiești să te spovedești și să te grijești, chir Tudore ?

Sălcianu, care nu putea să miște nici o parte a corpului său, închise oohii pe jumătate, ceea ce arăta printr-aceasta un semn de aprobație.

Preotul ieși din cameră, alergă acasă la dînsul care era prea în apropiere, și luîndu-și cărțile și obiectele necesare, se întoarse îndată. Sălcianu nu espirase încă. El fu confesat și comuniat ca un bun creștin și ca printr-o minune își dete sufletul îndată după îndeplinirea acestor formalități divine în brațele familiei sale mult iubite. Elisaveta, Maria, Stoian și Tincuța plîng moartea scumpului lor părinte și toți împreună îngrijesc de cele trebuincioase pentru înmormîntare. Stoian face toate umbletele, toate tîrguielile, și cînd totul fu gata, cadaverul Sălcianului fu transportat la Biserica Icoanei și îngropat în lacrămile iubitei sale familii.

Nici Dăngescu, nici Alexandru, nici Bolboacă nu știau încă nimic despre moartea Sălcianului.

Familia acestuia era toată în doliu.

CAPITUL IV

SUPRINDEREA, DISPUTA, NELEGIUIREA

Dăngescu așteptă a doua zi răspunsul hotărîtor al Mariei ,dar așteptarea sa fu în van căci în această zi se efectua înmormîntarea Sălcianului. El crezu mai întîi că tînăra fată se găsea în neputință de a renunța la amantul său și că prefera să vază pe tatăl său închis și nenorocit decît să piarză pe Alexandru. Cu toate acestea el nu-și .pierdu speranța și așteptă pînă seara. Văzînd însă că nici seara ea nu vine, cheamă pe Bolboacă și-l trimite să vază dacă Alexandru, care lipsea în acel moment, se afla la dînsa, .și în acest caz să vie să-l vestească. Bolboacă pleacă să-i esecute ordinul și, ajungînd la casa Sălcianului, văzu pe toată familia lui în doliu așezată pe prispa ce avea fațadă în grădină. Închipuindu-și pentru un minut că Sălcianu poate să fi murit în temniță, dar neînțelegînd cum o asemenea împrejurare survenise într-un timp așa de scurt și fără ca el să fi aflat, se adresă către un vecin ce se afla la fereastă :

— Domnule, zise el vecinului. Eşti destul de bun ca să-mi spui pentru ce este în doliu familia Sălcianului ?

— Cum să nu fie în doliu ? răspunse vecinul. Astăzi s-a îngropat nenorocitul cojocar căruia i-a căzut apoplexie în temniţă.

— Este cu neputinţă !... murmură Bolboacă.

— Aşa, sărmanul om a murit victimă unei osînde ce suferea pe nedrept şi care a fost cauzată de un vătaf de curte al Dăngescului.

— Să nu crezi aceasta, zise Bolboacă. Ştii că moarte fără bănuială nu se poate. N-a mai avut zile şi de aceea a murit. Dar mă grăbesc ; cu plecăciune, domnule ; mă iertaţi că v-am deranjat.

Şi Bolboacă se întoarse pe paşii săi la marea surprindere a vecinului.

Ajungînd acasă el spune Dăngescului ceea ce aflase.

— Iată încă o victimă, zise Dăngescu pe gînduri. Acest om a murit tot din pricina noastră.

— A murit fiindcă n-a mai avut zile, cocoane. Nimeni nu i-a dat cu parul în cap.

— Aşa este ; în sfîrşit, Dumnezeu să-l ierte. Doream însă ca să nu-l fi iertat înainte de a fi priimit răspunsul Mariei. Acum totul s-a stricat. Nenorocirea morţei cojocarului va mişca pe Alexandru în punctul că se va ataşa şi mai mult de fata lui. Afurisită întîmplare !... de cîtva timp îmi merg treburile foarte rău. Nu mai rămîi la îndoială că Maria va comunica lui Alexandru tot ce s-a petrecut între mine cu dînsa.

— Cît pentru aceasta, să fii sigur, cocoane. Mai întîi că ea nu v-a dat nici un răspuns, şi al doilea că acum nimic nu o mai poate reţine de a da pe faţă secretul.

— Ce ruşine pentru mine ca să afle Alexandru că tatăl său a jucat un rol atît de înjositor ! Cu toate acestea va trebui să sfăram legămîntul lor cu orice preţ ; mă înţelegi tu, Neagule ?

— Vă înţeleg şi prea înţeleg, cocoane. Negreşit că trebuie sfărîmat, şi în mîna dumneavoastră stă, căci, în sfîrşit, sunteţi boier cu putere şi în cele din urmă, tată.

— Şi cu toate acestea, nu-mi vine nimic în minte. Nu ştiu ce dracu am că de la o seamă de vreme am în-

ceput să mă prostesc. Ia vezi tu, Neagule, nu ți-o veni ție vreo idee?... am ajuns să am trebuință mare de poveţile tale.

— Vi se pare, cocoane, dar o zici aceasta unde am avut fericirea să mă cinsteşti cu încrederea dumitale. Spui şi eu ce mă pricep, rămîne însă ca dumneata să vezi dacă mă pricep bine sau mă pricep rău.

— Lasă vorbele de prisos la o parte, Neagule, și spune-mi ce trebuie să fac în împrejurarea de față?

— Părerea mea o am în cap încă de cînd s-a deschis vorba.

— Comunică-mi-o să vedem dacă este bună și dacă o poci încuviința.

— Pare că-mi spuneai, cocoane, că ai avut o înțelegere cu domnu Alexandru pentru însurătoare și că v-ar fi refuzat?

— Așa este ; ți-am spus.

— Şi că la întrebarea ce i-aţi adresat că ce veți face întîmplîndu-se să dovediți vreun amor înjositor care-l oprește de a se însura, v-a făgăduit că în acest caz se va supune orbeşte la orice-i veți zice?

— Mi-a făgăduit aceasta.

— Atunci este boală cu leac, precum bine vezi, cocoane. Domnu Alexandru trebuie să se ducă în toate serile ca să vază pe fata cojocarului. Nu aveți decît să-l surprindeți, ceea ce este foarte lesne, și să-i impuneți însurătoarea proiectată.

— La aceasta m-am gîndit și eu, Neagule. Dar cine te încredințează că el nu va lua drept pretext ca să mă refuze, că Maria este o femeie întreținută sau mai bine una din cele publice ce frecuentează fără ca să aibă nici o afecţie pentru dînsa?

— Aveți dreptate ; dar dumneata trebuie să fii mai fin ; cînd îi vei surprinde, să nu lași lucrurile încurcate ci să faci a se descurca în faţa amîndurora. Sunt sigur că domnu Alexandru nu va zice că Maria este o femeie publică sau o întreţinută, ci va declara că ea este onestă. Îndată ce veți priimi un asemenea răspuns, este totul ce se cere.

— În adevăr, este bună povaţa ta, Neagule, și o adopt cu toată încrederea. Acum însă nu o poci pune în lu-

crare căci nu este timpul. Să lăsăm să treacă vreo cîteva zile pînă va începe să se uite moartea Sălcianului și tu, atunci, să pîndești cînd Alexandru se va duce noaptea la Maria și să vii să-mi dai de știre ca să-i surprinz.

— Voi face privegherea la timp și sunt sigur că-i veți surprinde. Despre aceasta am mai vorbit și în urma întreținerei ce ați avut cu fiul dumneavoastră, și prin urmare planul nu este tocmai nou.

— Se poate, îmi aduc aminte ; dacă uitasem, am avut toată dreptatea căci sunt neîncetat frămîntat de atîtea supărări !

După această întreținere care se sfîrși aci, Neagu iese din camera stăpînului său și intră în a sa spre a se putea gîndi în liniște la ceea ce va trebui să facă ca să-și îndeplinească misia fără a se compromite.

Să revenim acum și la Alexandru și să vedem ce se întîmplă și cu dînsul.

Știm că el fusese oarecum concediat de amanta sa la ultima întîlnire ce avusese cu dînsa ; știm asemenea că pe lîngă această nemulțumire se adăogase și aceea ce rezultase din întreținerea ce avusese cu tatăl său în urma întîlnirei. Toate acestea mîhnise pe Alexandru așa de mult încît sărmanul tînăr căzuse într-o melancolie grozavă. El nu ieșise din casă patruzeci și opt ore, neștiind unde să se ducă și ce să facă. Și în acest timp își consultase gîndirile fără ca ele să-i fi arătat un drum care să-l conducă la fericire. El nu știa nimic de moartea Sălcianului, cu atît mai puțin de îngroparea lui. Sufletul său însă era împovărat mai mult decît totdauna și inima îi era închisă ca niciodată. Diferite gîndiri sinistre îi întunecau mintea. El avea presimțirea că trebuia să se fi întîmplat vreo nenorocire. Maria era singurul obiect care se prezenta neîncetat gîndirei sale și el începu a crede că amanta sa trebuia să sufere ca și dînsul. Nemaiputînd sta închis și avînd trebuință de aer, se îmbrăcă îndată ce prînzi și, ieșind apucă pe strada favorită. Ajungînd în fața camerei amantei sale, bătu la ușă ,dar o găsi închisă și pe nimeni înăuntru. Neputînd înțelege prin ce întîmplare se pustiase locuința cojocarului, se adresă la niște vecini de la carii află că Elisaveta, Maria, Stoian și

Tincuța plecase după cortegiul funebru al Sălcianului care se îngropa la Biserica Icoanei. Această veste neașteptată produse un efect teribul asupra lui Alexandru. Un fior arzător trecu cu repeziciune în tot corpul său și fu cuprins de o amețeală așa de mare că neapărat ar fi căzut pe pietre dacă nu se rezima de un zid de care se apropiă cu iuțeală.

Cînd fu mai liniștit, își rechemă toate simțirile și, aducîndu-și aminte de trista veste ce priimise, lacrămile începură a-i curge șiroaie ceea ce contribui mult la ușurarea lui.

„Sărmanul Sălcianu a murit în temniță, cugetă el, și aceasta din cauza tatălui meu și a mizerabilului de Bolboacă. Nenorocita Elisaveta și scumpa mea Maria trebuie să fie neconsolate. Dumnezeul meu, pentru ce atîta asprime cu o familie care nu respiră decît onoarea și blîndețea!"

Alexandru voi să plece ca să reunească cortegiul și să console pe familia nenorocitului cojocar, dar se gîndi că prezența lui nu numai că nu și-ar fi avut locul, ba încă ar fi fost privită poate cu nemulțumire. Găsi dar de cuviință a căuta să se distreze, să depărteze mulțimea supărările ce-l năpădise și totdeodată să nu calce în casa familiei Sălcianului decît după zece sau cincisprezece zile. În această intenție el se duce pe la amici, se preumblă cu dînșii pîn locuri publice, încearcă să se distreze, dar negăsindu-și mulțumirea în nimic, vine la muma sa pe care nu o văzuse de trei zile. El rămîne cu dînsa pînă noaptea prea tîrziu conversînd cu dînsa despre diferite nemulțumiri ce resimțea deopotrivă din partea brutalului Dăngescu. Cînd pendula suna o oră după miezul nopței, Alexandru își luă noapte bună de la Elena care îl sărută în mai multe rînduri rugîndu-l să vie mai adesea pe la dînsa. După ce promise mumei sale că o va vizita de cîte ori va avea timp liber, tînărul Dăngescu pleacă de la dînsa și ieșind din curte apucă spre ulița Sălcianului. El se oprește cînd se apropie de casa favorită și începe a o privi pîn toate părțile. Camera amantei sale, deși tîrziu, era încă luminată și cu perdelele ridicate. El zări pe Maria așezată între muma sa și Tincuța toate triste și în doliu. În cameră se aflau încă două ve-

cine care neapărat rămăsese cu dînsele ca să le console. Inima lui Alexandru se strînse la vederea hainelor negre de care era acoperită amanta sa și care corespundea cu întristarea ce se desina pe toată fizionomia ei. El rămase nemișcat și în aceeași poziție o oră întreagă fără să-și schimbe privirile de deasupra Mariei. În fine luminările se stinse și el se dispuse a reintra să se culce.

Mai multe zile trec fără ca Alexandru să vie pe la Maria ; cu toate acestea, el o zărea totdauna noaptea și aceasta îl satisfăcea oarecum căci o știa sănătoasă, că curînd sau mai tîrziu o va revedea și că se va despăgubi de lunga lipsire.

După trecerea celor zece zile, carii pentru Alexandru fusese un secol, se hotărî în fine a se duce la dînsa. El uitase promisia ce dase tatălui său la întreținerea ce avusese cu dînsul și, fără să se gîndească că poate să fie privegheat, vine la Maria seara pe la nouă ore după a unsprezecilea zi de la moartea Sălcianului. Maria era singură în camera sa, căci Elisaveta și Tincuța se dusese pin vecinătate. Îndată ce tînăra fată văzu pe Alexandru intrînd în cameră, se sculă palpitînd de bucurie.

— Bună seara, Mario, îi zise Alexandru puindu-și pălăria pe masă.

— Bine ai venit, Alexandre, mulțumi tînăra fată privindu-l cu aviditate.

— Vezi că sunt importun, Mario ; m-ai gonit și eu, cu toate acestea, tot nu am putut să mai rabd și iată că reviu.

— Nu te-am gonit, Alexandre. Plînge-mă și nu mă acuza. Dumnezeu știe cît m-a costat acea din urmă întreținere ce am avut și cît am fost de nenorocită cu moartea sărmanului meu tată.

— Și eu am fost prea mîhnit, Maria mea, de această întîmplare neașteptată. Dar consolă-te, Mario ; curînd sau mai tîrziu trebuia să moară căci era om bătrîn și cam infirm și afară de aceasta este în legea naturei ca părinții să moară înaintea copiilor. Dar ai fost sănătoasă, Mario ? Nu ți s-a întîmplat nimic nemulțumitor ?

— Am fost bine și m-am luptat cu curaj, Alexandre ; aveam trebuință de curaj ca să susțiu pe muma mea care este neconsolată.

— Unde este mama Elisaveta și Tincuța ?
— S-au dus pîn vecinătate ca să mai uite supărările. Eu nu le-am însoțit căci nu găsesc distracție nicăiri. Am preferat să rămîi singură și să mă gîndesc în liniște.
— Și la ce te gîndeai, Mario ?
— La dumneata, Alexandre. Doream să te văz ; îmi era frică că m-ai uitat.
— Eu să te uit ?... Era cu putință, Dumnezeul meu !
— De ce să nu fi fost cu putință, Alexandre, de vreme ce te rugasem ca să eviți orice întîlnire cu mine ?
— Astăzi mai ai aceeași dorință ?
— Lucrurile au luat o altă turnură. Moartea tatălui meu a sfărîmat o hotărîre care trebuia să-mi cauzeze moartea.
— Mi se pare că încep a înțelege și văz că bănuielile mele au fost drepte. Așa este că tatăl meu a aflat despre noi ?
— Nu știu bine, Alexandre, zise Maria cu oarecare temere. Dar crez că poate să aibă cunoștință de amorul nostru.
— Ce te face să crezi aceasta, Mariuțo ?
— Nimic alt decît o presimțire. A !
Maria nu putu vorbi mai mult căci în acel moment ușa se deschise cu repeziciune și Dăngescu apăru pe prag.
Alexandru și amanta sa rămîn încremeniți ; ei se scol îndată și Dăngescu înaintează spre dînșii.
— Ce faci aici, domnule ? întreabă Dăngescu privind pe Alexandru cu asprime.
— Eu... am venit să... găsesc... pe cineva.
Și Alexandru se încurcă astfel încît nu știu ce să răspunză.
Maria pusese o mînă pe masă neputîndu-se susține în picioare și astfel rezemată ascultă cu capul plecat și cu privirile ațintate pe parchet.
— Pe cine ai venit să găsești, domnule ? Și spune-mi unde mă aflu aici ?
— Trebuie să știi, fără îndoială, de vreme ce ai venit. Cu toate acestea află, tată, că te găsești la o familie onorabilă și demnă de tot respectul.
— Demnă de respect, pentru dumneata, domnule, iar nu și pentru mine, și crez că este o mare înjosire pentru

un membru din familia mea ca să calce într-o casă în care se adăposteşte viciul şi corumpţia.

— Tată, nu arunca insulte în faţa unor oameni slabi carii nu le merit şi carii nu le-au provocat niciodată. Socotesc mai bine că nişte asemenea insulte ar trebui să se aplice nouă sau mai bine mie care m-am introdus într-un loc unde am fost izgonit şi unde cu toate acestea vezi că am revenit.

— Destulă ruşine pentru dumneata, domnule, care-mi porţi numele şi care te vei bucura de toată averea agonisită cu sudoarea frunţei mele.

— Averea o poţi împărţi la streini, dacă vei voi ; eu nu am trebuinţă de dînsa.

— Dar numele meu, domnule ?

— Numele dumitale îl poţi conserva astfel precum îl ai, şi eu îl voi nobila sau înjosi după conduita mea. Vezi bine că acest titlu se înobilează de om şi prin el însuşi, iar nu se moşteneşte.

— Şi dumneata îl ilustrezi, domnule, sau îl înjoseşti, cînd societatea dumitale, lumea dumitale, este într-o casă de cojocar ?

— Aceasta este mulţumirea mea, şi nu ştiu cu ce drept ai venit să mă opreşti de a mă duce unde-mi place. Crez că nu poţi avea pretenţia de a-mi zice : „colo să te duci, dincolo să nu te duci ; cutare lucru să faci, cutare lucru să nu faci." Asemenea poveţe şi ordine se întrebuinţează cu copiii şi eu, mi se pare, am trecut de vîrsta copilăriei.

— Nu te opresc, domnule, de a face tot ce voieşti, ci te previu că nu voi suferi niciodată ca să înnegreşti numele familiei.

— Şi în ce vezi că-l înnegresc ?

— Voind să faci un pas ruşinos care nu-mi convine şi care nu s-ar efectua chiar cu pericolul vieţei mele.

— Ce pas găseşti că fac prin venirea mea aici ? Îmi place să frecuentez această casă mai mult decît oricare alta şi iată totul.

— Aşa, cocoane Stamate, zise Maria ridicînd capul la ultimele cuvinte ale amantului său : domnu Alexandru găseşte distracţie în casa noastră şi vine să petreacă ca orice fiu de boier în casa unei familii de rînd.

— Atunci nu mai am nimic a zice, strigă Dăngescu satisfăcut. Dacă fiul meu a găsit o amantă așa de gentilă, îi fac complimentul meu și-l aplaud pentru izbîndă.

— Te înșeli, tată, strigă Alexandru care cunoscu îndată greșala ce făcuse. Domnișoara Maria nu este amanta mea, ci amata sau mai bine fidanțata mea. Dacă dînsa caută să-și compromită onoarea ca să mă susție pe mine și să satisfacă orgoliul dumitale, eu nu fac asemenea. Maria este un înger de onoare și de blîndeță ; ea nu poate fi amanta nimărui, ci îți repet că este fidanțata mea, precum i-am jurat înaintea lui Dumnezeu.

— Ce îndrăznești a zice, mișelule ?... strigă Dăngescu cu o furie nespusă. Ai pierdut tot respectul ce-mi datorezi, toată buna cuviință !... Ieși afară din această casă sau pe viul Dumnezeu, te voi trata după conduita ta.

La aceste amenințări ale Dăngescului, Maria scoate un țipăt și cade leșinată.

— Domnule, aceasta este prea mult, zise Alexandru cu o căutătură care esprima turbarea. Află că astăzi sunt independent și liber pe acțiile mele. Dacă conduita mea îți displace și găsești că nu sunt demn de a fi fiul dumitale, nu ai decît să mă dezmoștenești și să-mi ridici titlurile ce mi-ai dat. Nu ești însă în drept a veni să insulți pe această nenorocită copilă căreia i-ai răpit un tată iubit printr-o osîndire ce urma să se aplice adevăratului culpabil. Te previu dar la rîndul meu că nu-ți mai sunt fiu și prin urmare că orice insulte nu le mai poci îndura de la nimeni.

— Mizerabile ! mă ameninți ?... te voi aduce la rezon.

Și zicînd acestea, Dăngescu iese urlînd ca un tigru, iar Alexandru rămîind singur se grăbește a da ajutor Mariei ca să o dezmeticească din leșinul în care căzuse.

Tînăra fată își venise în sine cînd Elisaveta și Tincuța,care se înturnau din vecinătate, intru în casă.

Alexandru și Maria nu le comunică nimic din oribila scenă ce se petrecuse, ci începură a se întreține de subiecte fără nici un șir aproape o oră și jumătate. Pendula suna unsprezere ore cînd se auzi huruitura unei trăsuri ce se oprește la portiță. Toți se scol să vază ce

este, dar pînă a nu apuca să iasă, casa fusese înconjurată de gendarmi şi Alexandru ridicat la marea surprindere şi la nedescriptibila dezolaţie a Mariei.

Alexandru este esilat.

. . . .

Elena Dăngeasca nu ştia nimic din toate acestea. Absenţa din casa bărbatului ei îi scutise mîhnirea de a fi prezentă la atîtea evenimente ce se petrecuse într-un mic interval, şi care, la delicata ei constituiţie, i-ar fi scurtat viaţa pe jumătate. Mirarea sa fu mare cînd după trecere de patru zile văzu că Alexandru nu venise să o viziteze. Presupunînd că poate să fie bolnav, trimise să se informeze de dînsul şi află că fiul său lipsea de mai multe zile fără altă desluşire şi fără să ştie nimeni unde plecase. Sărmana mamă care-şi iubea copilul cu tandreţă devenise tristă şi gînditoare şi simţea în sufletul său o durere ce o consuma pe nesimţite, neştiind la ce să atribuie indiferenta conduită a fiului său.

Într-o seară pe la zece ore, o femeie vine să-i anunţe că Anton, servitorul lui Alexandru, doreşte să-i vorbească despre stăpînul său.

— Să intre îndată, strigă Elena, sculîndu-se din locul unde se afla ca să se aşeze pe un fotoliu.

Anton, servitorul lui Alexandru, care era brun şi cam de vîrsta stăpînului său, nu întîrzie de a intra în camera Elenei. Aceasta simţi o mare uşurare văzîndu-l şi îl întrebă îndată :

— Ce ai să-mi spui, Antoane ? Unde este Alexandru ?

— Tocmai de coconaşu venisem să vă vorbesc, coconiţă. Ieri am ieşit din casa dumneavoastră, şi fiindcă am iubit pe stăpînul meu şi că poate nu ştiţi încă nimic din cîte s-au întîmplat în lipsa dumitale, am venit să-mi îndeplinesc cea din urmă datorie de o slugă credincioasă.

— Vorbeşte Antoane ; am nerăbdare să aflu tot ce s-a întîmplat în lipsa mea.

— Să vedeţi, coconiţă : de o lună de cînd am intrat la coconaşu, nu am avut fericirea să mă bucur de încrederea dumnealui, căci mă întrebuinţa prea puţin şi nu mă trimitea cu slujbă mai nicăiri. Poate se temea de mine, unde eram în curtea coconului mare, sau de alt-

ceva, nu poci să știu ; cu toate acestea, fiindcă-l iubeam, m-am silit să văz de ce era totdauna trist și pe unde se ducea. Din cîte am înțeles, dumnealui iubește pe o fată de cojocar care este frumoasă ca un înger și se vede că coconu mare a aflat de aceasta căci mai cealaltă ieri l-a prins acolo, l-a certat și după ce a ieșit, s-a dus la stăpînire să ceară să-l pedepsească. Stăpînirea, după cererea coconului mare, a trimis o cărucioară de poștă cu trei dorobanți la casa cojocarului de unde a ridicat pe coconu Alexandru ca să-l ducă, Dumnezeu știe unde.

— Ce-mi spui, Antoane ? strigă Elena ridicîndu-se deodată și începînd a plînge. Alexandrul meu luat de dorobanți și dus în cărucior de poștă ?... De unde ai aflat tu aceasta ?

— Am aflat, coconiță, de la domnișoara Tincuța, vara fetei cojocarului.

— Și ce-ți mai spunea acea fată ? întrebă Elena ridicîndu-se după fotoliu și începînd să se preumble cu pași iuți căci tot sîngele ei ardea ca într-un foc.

— Domnișoara Tincuța nu mi-a spus nimic căci vara sa era cam bolnavă și nu voia să o lase un minut singură, dar mătușa ei zicea că vătaful dumneavoastră de curte omorîse în odaie la dînsul pe fata unui croitor și că coconu mare trecuse pe bărbatul său de vinovat și că-l închisese în temniță, unde a și murit acum două săptămîni.

— Dumnezeul meu, este cu putință !... Atîtea nelegiuiri !... Dar le voi afla pe toate și voi ști unde a trimis pe Alexandrul meu, pe bunul meu copil ! Antoane, te rog să mai vii pe aici, te voi răsplăti, băiete, pentru îndatorirea ce mi-ai făcut.

— Îți sărut mîna, coconiță ; am fost destul de răsplătit, căci coconașu îmi plătise simbria pe trei luni înainte și am venit să v-o înapoiez.

— Păstrează pentru tine totul, nu ești dator nimic. Dar nu uita să mai vii pe la mine căci poate să am trebuință de tine.

— Voi veni, coconiță ; numai te rog să nu afle coconu mare că v-am spus eu ceva ; poate la necazul dumnealui să mă bage și pe mine în pușcărie și să-mi putrezească oasele pe acolo.

— Fii pe pace, Antoane, nu avea grijă. Bine de voi putea să-ți fac, iar nu rău!

Anton iese și Elena se îmbracă cu iuțeală, se suie într-o trăsură de birjă, ce ordonase să i se aducă, și pornește spre casa bărbatului său. Acesta era singur și ca întotdeauna se întreținea cu Bolboacă, cînd se pomeni cu Elena că intră neanunțată în camera sa.

Dăngescu o privește cu destulă mirare și Bolboacă iese îndată.

— Ce minune, doamnă, te aduce pe la mine?... Credeam că mă uitaseși?

— Aceasta și fac, domnule, și crez că peste puțin voi reuși să te șterg cu desăvîrșire din locul ce ocupai odinioară.

— Prea bine faci, doamnă; sunt încă încîntat de conduita dumitale, căci cu aceasta m-am ocupat și eu, și dacă nu mă înșel am reușit înaintea dumitale.

— O știu aceasta, domnule, dar nu am venit să vorbesc cu dumneata de simțiminte, ci să te întreb unde ai trimis pe Alexandru în cărucior de poștă și escortat de gendarmi?

— Aceasta nu te importă pe dumneata, doamnă, răspunse Dăngescu cu indiferență. Mi se pare să sunt liber, în cualitatea mea de tată, să fac tot ce voi voi cu fiul meu fără ca să dau socoteală la nimeni.

— Dar acest fiu este și al meu; el este singura fericire ce mi-a rămas în lume; l-am crescut în pîntecile mele, l-am scăldat în lacrămile mele!... sunt mumă, domnule, și ești dator să răspunzi unei mume ce ai făcut cu fiul său?

— Nu voi să mă amețești mult, căci cu dumneata, prevăz că nu o poci scoate la căpătîi. Iată ce este: Alexandru se amorezase de o fată de cojocar și voia ca în zilele acestea să o ia de soție.

— Calomnii!

— Ai îngăduială, mă rog. Îți arăt curatul adevăr pe care l-am aflat prin mine însumi și din gura lui chiar. Cînd am auzit că voiește să facă un asemenea pas care era să dezonoreze familia, am voit să-l întîmpin prin mijloace indirecte, dar neputînd reuși i-am surprins cînd

erau împreună. Domnul, fiul meu, însă, în loc să se umilească, mi-a declarat în față cu cea mai mare nepăsare că acea fată de cojocar îi era fidențată și ce e mai de însemnat este că insolentul își pierduse respectul în punctul că a avut nesocotința să mă și amenințe. Ce ai fi făcut, doamnă, în locul meu ?... L-ai fi sărutat și îmbrățișat, sau l-ai fi pedepsit după cum merita ?

— Domnule, cunosc destul pe Alexandru și blîndul lui caracter și mai bine încă pe al dumitale ; și nu poți tăgădui că ești un brutal pe cît timp m-ai făcut să-mi năpustesc casa la o vîrstă înaintată și să jenez pe rudele mele. Nu este dar de mirare ca prin reaua dumitale conduită să fi scos pe Alexandru din toate răbdările. Mai întîi, dumneata nu erai în drept să te amesteci în intrigile amoroase ale fiului meu, cu atît mai puțin să intri într-un loc necunoscut și să insulți oamenii în casele lor.

— Eleno, măsoară-ți cuvintele. Știi că morala și observațiile dumitale nu le priimesc. Caracterul meu, oricum ar fi, este bun pentru că este al meu, și ca să-l schimb pentru gustul dumitale, nu aș face-o niciodată. Te invit dar să mă lași în pace. Văz cu dizgust că iar ai venit să-mi turburi creierii și ca să rotunjim scurt, află că domnu, fiul dumitale, este esilat la o monastire de unde nu va ieși decît numai cînd își va reveni în dreapta judecată. Acum, oricît te-ai sili să mă descînți, te vestesc că va fi de prisos.

— Nu am cea mai mică mulțumire ca să conversez cu dumneata. Am venit cu intenția să redai libertatea lui Alexandru, căci i-ai compromis viitorul.

— Să se învețe minte mișelul de a mai amenința pe părintele său. Nu-i dau nici o libertate, și îți jur pe Dumnezeu că hotărîrea mea este nestrămutată.

— Ai devenit un tiran, domnule ; ai apucat niște drumuri mîrșave ; îți nenorocești copilul, unicul ce ai, omori oameni nevinovați pîn temnițe, susții și scapi omorîtori. Stamate, nu te gîndești că Atotputernicul nu doarme ?... Nu socotești că sîngele acestor nenorociți va cere odată răzbunare ?...

La aceste imputări, Dăngescu se ridică din locul unde ședea, și, în furia cea mai mare, se apropie de soția sa :

— Ce îndrăzneşti să zici, femeie ticăloasă? strigă el cu o voce tunătoare. Ieri, fiul, astăzi, muma vin şi mă insult în faţă. O să vă ia dracu! Mă lepăd şi de unul şi de altul. Să ne despărţim.

— Mîine, dacă voieşti. Doresc încă să scap de un criminal care mi-a scurtat viaţa şi care mi-aduce dezonoare de a fi soţul meu.

— Eleno, taci, căci m-ai scos din răbdări şi te fac să...

Elena se scoală, începe a plînge şi îi zice cu sîngele în cap:

— Blestemat să fii om mizerabil, nelegiuit, omorîtor de oameni!

— Asta este prea mult, strigă Dăngescu cu turbare. Ieşi, nebuno, ieşi curînd.

Şi el apucă de mînă pe nenorocita sa soţie şi o îmbrînceşte spre uşă. Elena cade leşinată şi după cîteva minute începe să verse sînge. Dăngescu, speriat, bate clopoţelul cu repeziciune la al cărui sunet mai mulţi servitori intru în cameră.

— Aduceţi curînd un doctor şi din rudele noastre care şed mai în apropiere, strigă el cu o rătăcire vizibilă. Mişcaţi iute şi să vie slujnicile să îngrijească de nevasta mea.

Servitorii ies să-i esecute ordinile şi Dăngescu, împreună cu două servitoare ce intrară în cameră, ridică pe Elena de jos, o transportă în pat şi încep să-i dea ajutorul ce se pricepură.

După un cuart de oră doi medici intru în cameră şi încep să privească pe Elena care devenise palidă ca o moartă şi care era încă leşinată.

— Din ce i-a provenit această vărsare de sînge? întrebă unul din medici. A mai fost bolnavă?

— Nu a mai fost, domnule doctor, răspunse Dăngescu. Dar a fost coprinsă de o mîhnire grozavă şi, după ce a leşinat, a început deodată să verse sînge.

— Curios lucru! observă medicul. Este prea bolnavă; cu toate acestea poate să scape şi, fiindcă suntem în vară, nu ar strica să o trimiţi la muntele Penteleu pentru două luni ca să respire un aer curat şi să facă cură de zer.

— Voi face tot ce prescrieţi, domnule doctor. Numai vă rog să depuneţi toate silinţele ca să o scăpaţi şi veţi fi mulţumiţi de mine.

— Fiţi sigur că vom face tot ce ne va lumina arta ca să o aducem în stare bună.

Medicii reîncep a observa pe bolnavă şi, după esaminarea ce-i fac, prescriu o ordonanţă şi modul tratamentului.

Un servitor este trimis la farmacie pentru cumpărarea medicamentelor şi pînă la aducerea lor, unul dintre medici scoase o sticluţă din buzunar, o destupă şi o apropie de nasul Elenei. Tarele miros al spirtului ce se afla în sticluţă făcu pe bolnavă să strănute şi să se dezmeticească, dar Elena era aşa de slabă încît abia putu să deschiză ochii pe jumătate şi să-i preumble împrejurul ei.

Medicii plec cînd văd că prezenţa lor nu mai era necesară şi rudele începură să vie una după alta astfel că într-o jumătate de oră camera era plină.

Cînd Elena fu în stare să vorbească, comunică rudelor mîhnirea ce resimţea prin esilarea lui Alexandru fără însă să se plîngă de maltratările şi de brutalitatea soţului său. Rudele fac imputări Dăngescului şi acesta se justifică cum poate, nelipsind de a arăta că fiul său îl ameninţase şi că-şi pierduse respectul pentru că nu-l lăsase să ia de soţie pe o fată de cojocar. Trebuinţa însă ceru ca să promiţă la toţi că va reda libertatea lui Alexandru, şi, ca să liniştească pe Elena, se angajă a pleca însuşi să-l aducă de la monastirea unde-l esilase.

Elena rămase mulţumită pe această promisie a soţului său. Vărsarea ei de sînge încetase prin ajutorul medicamentelor ce luă.

Zece zile trecură pînă să fie în stare a se ridica din pat şi după ce se simţi mai bine începu să-şi facă pregătirile necesarii pentru ducerea sa la muntele Penteleu.

Dăngescu, care era destul de fin, menajă pe Elena şi se purtă cu dînsa aşa de bine încît blînda femeie rămase mulţumită şi nu-i mai făcu nici o imputare. Înainte de a porni, ea reînnoi rugăciunea de a libera pe Alexandru, şi Dăngescu o încredinţă că îndată după ple-

carea ei se va duce să-l aducă și că vor veni împreună la munte ca să o vază și să rămîie acolo două săptămîni.

Cînd lucrurile fură astfel aranjate, Elena își luă adio de la rude, de la soțul său și de la toate cunoștințele, și plecă într-o dimineață pe la revărsatul zorilor însoțită de un servitor și de două femei.

Dăngescu rămase dar singur și prin urmare liber a se gîndi la ceea ce trebuia să facă în niște împrejurări atît de delicate. Cum însă el se obicinuise a consulta pe vătaful său de curte, care găsea totdeauna planuri bune, nu lipsi de a-l chema și de astă dată.

Bolboacă, care de la intrarea Elenei în casă se făcuse invizibil, respiră mai liber după plecarea ei și veni la stăpînul său îndată ce fu chemat de dînsul.

— Dar ce dracu te-ai făcut, Neagule? îl întrebă Dăngescu. Este un secol de cînd nu te-am văzut.

— Am fost tot acasă, cocoane, și dacă nu m-ați văzut, pricina este că nu m-ați chemat.

— Am scăpat de Elena ; s-a dus la Penteleu.

— Știu aceasta.

— Și i-am făgăduit să aduc însumi pe Alexandru.

— Sunteți stăpîn, cocoane, să faceți tot ce veți voi.

— Așa este, dar nu știu dacă am făcut bine sau rău.

— Dacă socotiți că ați făcut bine, apoi bine ați făcut, cocoane.

— N-am făcut bine, Neagule, dar eram silit să urmez astfel. Cu toate acestea trebuie să ne gîndim bine în împrejurările de față. Elena a vărsat sînge din pricina mea și nu s-a plîns la nimeni. Vezi bine că trebuie să-mi îndeplinesc făgăduiala și să iert pe Alexandru. Dorința mea însă ar fi ca la întoarcerea lui să nu mai aibă legămînt cu fata cojocarului.

— Voiești să o trimitem pe lumea cealaltă, cocoane?

— Hain!... ce zici? întrebă Dăngescu care nu auzise bine. Pare că găsiși cu cale să o...

— Nu am găsit nimic cu cale, cocoane, dar am voit să vă arăt că alt mijloc nu poate fi pentru sfărîmarea acestui legămînt.

— Nu este de mirare să aibi dreptate, dar aș dori să nu mai săvîrșim omor, căci s-a făcut două pînă acum. Ia vezi, nu găsești tu vreun alt plan?

— Ba găsesc, cocoane, numai să căutăm.

— Aide, scofeleşte în memoria ta infernală căci eu drept să-ţi spui nu mă taie capul cît te taie pe tine.

— Voieşti să glumeşti, cocoane, sau poate să rîzi de mine ?

— Nu am plăcere nici de rîs, nici de glume, Neagule. Din contra, ţiu mult ca să se pedepsească acea fată de cojocar după cum merită, căci din pricina ei am avut atîtea supărări.

— Negreşit că trebuie muştruluită, şi părerea mea este ca să-şi piarză onoarea la care se preface către domnu Alexandru că ţine aşa de mult. Odată pierdută, singură va căuta să fugă şi să-şi piarză urma.

— Bravo, Neagule, strigă Dăngescu cu un aer satisfăcut. Ai fi bun de prezident într-un cabinet. Planurile tale sunt unice. Mă unesc dar cu părerea ta. Dar cum vom face ca să reuşim fără a ne compromite ?

— Aici este ceva cam greu, cocoane. Sunt sigur că nu vom găsi o femeie ca moaşa şi o fată simplă ca Frusina. Maria trebuie să fie fină şi să se teamă de dumneata. Iar ca să o minţă cineva şi să o scoaţă din casă, crez că nu se va înşela lesne. Ar fi bine să o chemi iarăşi dumneata prin cîteva rînduri scrise cu multă blîndeţe făgăduindu-i ce pe apă nu curge. Venind la dumneata, să o tratezi bine, să-i arăţi că pentru dragostea fiului dumitale consimţi ca să o ia de soţie şi altele asemenea. După aceasta, îi vom da dulceaţă cu puţin opium şi odată ameţită...

— Înţeleg, înţeleg..., zise Dăngescu. Şi această idee nu este tocmai rea, dar îmi pare cam anevoie de esecutat, şi prevăz că va fi cu neputinţă ca să nu mă compromit.

— Altă idee nu-mi mai vine în minte, cocoane, căci aceasta este cea mai bună şi cea mai sigură de izbîndă. Cu toate acestea, gîndiţi-vă bine şi faceţi cum marea înţelepciune a dumneavoastră vă va povăţui.

— Este prea adevărat, zise Dăngescu distrat fără ca să fi auzit ultimile cuvinte ale confidentului său. Odată ameţită, nu va şti nimic, se va deştepta la acelaşi loc, va crede că i-a venit leşin, şi în sfîrşit întîmple-se

orice, trebuie să-mi răzbun cu orice preț și să stric acest legămînt care mă preocupă zi și noapte.

Și fără a mai aștepta sau a se mai gîndi, Dăngescu ia cirtie și scrie Mariei într-un mod astfel ca scrierea să nu semene cu a sa proprie cînd biletul ar cădea în vreo mînă streină.

Iată ce scrise nelegiuitul sărmanei copile :

„Măriuțo. Am fost prea nedrept și prea barbar către dumneata și către fiul meu. Astăzi mi-am recunoscut greșala, și fiindcă mai-nainte de toate sunt tată și-mi iubesc copilul, știind că și dumneata ești așa de înțeleaptă cît și frumoasă, mă văz silit să fac ceea ce nu voiam în zilele trecute. Dacă ai plăcere să vii ca să ne întreținem despre multe pînă la intoarcerea fiului meu, ești liberă, fiica mea. Te voi priimi totdeauna cu mulțumire."

După ce termină, Dăngescu strînse biletul și dîndu-l lui Bolboacă, îi zise :

— Iată biletul către Maria ; ia-l, Neagule, și încredințează-l unui servitor să i-l ducă.

— Prea bine, cocoane, răspunse Bolboacă luînd biletul.

— Nu uita să zici ca să ceară răspuns, pentru că voi să știu dacă vine sau nu.

— Negreșit că va cere răspuns, căci răspunsul este totul.

Bolboacă iese de la stăpînul său și însărcinează pe un rîndaș să ducă biletul Mariei. Rîndașul, după ce se încunoștiință bine despre locuința ei, plecă îndată și ajungînd întrebă cine era domnișoara Maria Sălcianu.

— Eu sunt, zise tînăra fată înaintînd spre servitor. Ce voiești ?

— V-am adus, coconiță, un răvășel din partea coconului Stamate.

— Adu-l încoaci, zise ea cu iuțeală.

Servitorul dă biletul Mariei și aceasta începe să-l citească și să-l recitească. Fizionomia ei se înveseli văzînd frumoasa coprindere a biletului, și fără a aștepta să dea vreun răspuns, ea rugă pe servitor să o aștepte ca să meargă împreună.

Tînăra fată care era sinceră și care nu se putea gîndi la infamia ce se proiectase în contra ei, se îmbracă îndată și veni însoțită de servitor la tatăl amantului său. Dăngescu o zări pe fereastă și ieși îndată să o întîmpine. Maria, suind scara, se împiedică și căzu, dar fără să cugete că această cădere era de o urîtă augură, se sculă numaidecît, urcă cele din urmă trepte și găsi pe Dăngescu în sală.

— Bine ai venit, scumpa mea copilă, zise el văzînd-o. Crede că nu te așteptam și nici socoteam să vii așa curînd.

— Mi-ați scris niște lucruri atît de frumoase încît m-am grăbit să viu.

— Bine ai făcut, Mario, dar să intrăm în camera mea ca să mai vorbim cîte ceva.

Și Dăngescu intră în cameră și Maria după dînsul. El o invită să se așeze pe un fotoliu și el se așeză pe un altul. Cînd amîndoi fură instalați, Dăngescu îi zise :

— Trebuie să fii prea mîhnită pe mine, Mario. Din pricina mea ai avut atîtea nemuțumiri încît nu mă îndoiesc că m-ai privit ca pe un zbir sau ca pe [un] gîde.

— Nu v-am privit nicidecum, precum socotiți. Este adevărat că am suferit multe, dar o manieră frumoasă șterge tot răul trecut ; toate supărările devin fericiri. Și dumneata, cocoane Stamate, ai știut să depărtezi durerea din sufletul meu și să o înlocuiești cu o speranță la care nu mă așteptam.

— Și această speranță va fi o realitate, Mario. Mi-am recunoscut greșala îndată și după cugetările ce am făcut, m-am hotărît să o repărez. Mă gîndeam : fiul meu este destul de bogat, destul de nobil ; și-a ales o fată de meseriaș : ce va pierde luînd-o de soție pe cît timp o iubește, o adoră și dînsa, în loc de nobleță, de bogăție, posedă o inimă frumoasă care-i nobilează sufletul și care va face fericirea soțului său ? Dacă a fost o fată de meseriaș, a fost bine crescută și se poate prezenta într-o societate aleasă fără să roșască și fără să fie ridicolă. Așa, Mario, m-am gîndit la toate acestea, și am hotărît să curonez amorul vostru. Crez că vei fi mulțumită și că mă vei scuza de brutalitățile mele trecute ?

Pentru tot răspunsul, Maria cade în genunchi, ia mîna Dăngescului și după ce o sărută în mai multe rînduri, îi zise :

— Să fii binecuvîntat, dumneata, care redai viața unei creature ce se credea pierdută. Această viață va servi numai ca să arate recunoștința făcătorului său de bine pînă la ultimul suspin.

— Scoală-te, Mario, zise Dăngescu ridicînd-o și întorcîndu-și privirile. Nu merit poate atîtea mulțumiri, și...

Ușa se deschide și Bolboacă se prezentă cu o tavă pe care erau așezate două farfurii cu dulceață și două pahare cu apă. El vine la Dăngescu și acesta simți un fior rece că-i trece în tot corpul. Mustrarea de cuget îl coprinde pentru un moment, dar Bolboacă îl privește și-i arată farfurioara destinată pentru Maria. Aceasta se așezase la locul său și aștepta în tăcere și cu ochii plecați.

Dăngescu, care nu avea timp de gîndire, ia farfurioara ce-i arăta Bolboacă și o prezentează tinerei fete :

— Vino de ia dulceață, Mario. Poate ai trebuință să te răcorești.

Maria se scoală și vine lingă Dăngescu. Tînăra fată ia dulceață, bea apă și se întoarce la locul său așteptînd să rămîie singură cu tatăl amantului său.

Vătaful de curte nu lipsi de a se întoarce pe pașii săi și de a reintra în camera de unde ieșise. Îndată după plecarea lui, Maria începu să simță o turburare și o amețeală carii fură vizibile Dăngescului. În dulceață se pusese o prea mică doză de opium și prin urmare primejdia nu era mare precum se întîmplase cu sărmana Frusina.

Maria, care băgă de seamă că va fi coprinsă de un leșin, nu lipsi de a zice Dăngescului cu jumătate vocea :

— Este greu de îndurat fericirea ca și supărarea. Emoția mi-a slăbit simțul și iată că pentru a doua... oară...

Ea nu putu zice mai mult că căzu amorțită pe fotoliul ce ocupa. Dăngescu se repede la dînsa și vede că doarme de un somn profund. După cîteva minute Bolboacă reapare în cameră.

— Ia-o, îi zise Dăngescu tremurînd, și nu întîrzia căci nu este timp de pierdut.

Bolboacă nu-l face repeta ordinul ; el ia pe Maria pe brațe și o transportă în altă cameră, unde mizerabilul comite cea mai detestabilă crimă fără cea mai mică mustrare de cuget. După cîteva minute, el o readuce în camera stăpînului său și o depune pe același fotoliu pe care căzuse leșinată.

— Socotesc, cocoane, că de acum înainte toate îngrijirile și toate supărările dumitale au luat sfîrșit. Socotesc iarăși că domnu Alexandru va renunța de a lua de soție sau de a mai iubi pe o femeie pierdută.

— Atunci să ne curățăm de dînsa mai curînd. Fă-o să respire cloroform ca să se dezmeticească și să plece.

Bolboacă scoate o sticluță din buzunar și o pune la nasul Mariei. Aceasta începe să strănute în mai multe rînduri și se deșteaptă de tăria acestui lichid. Bolboacă iese din cameră îndată ce vede că Maria se dezmeticește și Dăngescu rămîne singur cu dînsa.

— Pentru ce ai leșinat, Mario ? o întrebă el cînd o văzu că deschide ochii.

— Unde sunt ?... ce mi s-a întîmplat ?... întrebă nenorocita fată amețită și cu privirile rătăcite.

— Ce, ai uitat că ești la mine, Mario ? zise Dăngescu apropiindu-se de dînsa.

Maria privește pe Dăngescu cu băgare de seamă și, după ce-și rechemă toată memoria, răspunse cu o voce stinsă :

— A ! Îmi aduc aminte ; mi-a venit leșin de bucurie. Mă iartă, cocoane Stamate, dacă pentru a doua oară mi s-a întîmplat aceasta în casa dumitale.

— Nu este nimic, Mario ; asemenea lucruri se întîmplă la toată lumea și prin urmare sunt scuzabile. Și eu, că sunt bărbat, am fost învins adesea de aceste slăbiciuni omenești.

— Dar nu știu ce am !... capul îmi este greu, pieptul mi se bate, oasele pare că-mi sunt sfărîmate.

— Nu este nimic, Mario ; îți vor trece toate acestea îndată ce vei ieși la aer. Du-te, fata mea, și dacă nu-ți va fi bine, să te așezi în pat și să te repauzezi.

Maria se scoală cu multă anevoință și susținută de Dăngescu fu condusă de dînsul pînă în curte unde se despărțiră.

Sărmana fată se pune într-o trăsură de birjă ce trecea din întîmplare tocmai cînd ieşise pe poartă, şi după ce se aşeză într-însa, informă pe birjar despre locuinţa ei unde ajunse peste cîteva minute.

CAPITUL V

ESILIUL

Era cinci ore de dimineaţă. Soarele apăruse de cîteva minute şi razele lui se răsfrîngeau pe turnurile unei biserici ocolită de mai multe zidiri ruinate şi antice. Natura era toată liniştită şi semăna că înconjură un loc retras şi lipsit de o populaţie numeroasă. Sunetul lamentabil a două clopote fu singurul zgomot ce se auzi în acel loc izolat. Acest sunet anunţa rugăciunea de dimineaţă a cîtorva fiinţe care îşi consacrase viaţa pentru a servi pe Dumnezeu departe de toate tentaţiile la care este supusă omenimea. Înţelegem că ne aflăm într-o monastire şi într-una din cele mai frumoase ale României. Această monastire era situată pe o muchie de munte, ocolită de toate părţile de alţi munţi înalţi. La mijlocul acelei muchii de munte se prezenta o cascadă din care izbucnea o apă aşa de rece cît şi limpede şi care cădea cu repeziciune într-o gîrlă ce şerpuia pe poalele munţilor în tot lungul lor. Şi cine nu cunoaşte admirabila poziţei a monastirei X *** ?... Cine s-a dus să o viziteze fără ca să nu se fi întors încîntat de acele locuri poetice pe care natura le împodobise cu tot ce avea mai sublim !

O fereastă din chiliile aşezate pe muchia de munte era deschisă. Acolo se vedea un om care sta pe gînduri privind munţii în toată întinderea lor. Acel om era Alexandru pe care tatăl său îl trimisese în acel loc ales de esil. Depărtarea de Bucureşti era foarte mare ; adăogîndu-se la aceasta şi o pază strictă, fuga era imposibilă. Alexandru se afla la monastire de mai multe zile ; trei gendarmi îl supravegheau şi îl urmau de aproape

ori pe unde se ducea. Ordinile guvernului erau aspre căci Dăngescu se temuse de furia fiului său. Alexandru, ajungînd la monastire, nu simţise cea mai mică mulţumire la vederea a tot ce-l înconjura, ci, din contra, natura îi păru posomorîtă şi munţii îi privi ca pe groaznicele ziduri ale unei temniţe. Tînărul Dăngescu era dezolat ; el pierduse pe Maria şi nu ştia ce putea să devie ; i se pătase onoarea, reputaţia ; era un om pierdut în societate. Ce să facă ?... În mai multe rînduri, voi să fugă dar aceasta era cu neputinţă căci gendarmii nu-l pierdeau un minut din vedere. Ca să se strecoare şi să dispară pîn pădurile munţilor îi era teamă să nu fie sfîşiat de urşi sau de lupi fără cel mai mic ajutor, căci nu avea nici arme, şi mai întîi nu ştia pe unde să apuce. Se hotărîse dar a avea răbdare şi a aştepta în tăcere evenimentele. Dar, într-un loc atît de trist, avea trebuinţă de o companie, de un amic cu care să se întreţie, care să-l console. Trecuse mai multe zile şi nimeni nu venise încă să-l vază. În acea dimineaţă însă după săvîrşirea serviciului divin, un tînăr călugăr intră la dînsul. Alexandru nu-l văzuse încă între ceilalţi.

Acest călugăr, care avea o statură de mijloc şi o talie potrivită, era diaconul monastirei şi se numea Ignatie. El era prea tînăr şi să fi fost cel mult de douăzeci şi şapte de ani ; el avea un păr lung, castaniu, răsucit la spate şi acoperit de un potcapiu de plisă neagră, bine tăiat. Ochii îi erau verzi, plini de vioiciune şi de sinceritate ; gura şi nasul potrivite, faţa albă şi prea curată, iar barba şi mustăţile puţin pronunţate. Adăogînd la toate acestea o îmbrăcăminte curată şi un aer vesel, în care nu se întrevedea nici o ipocrizie, ne vom convinge că Alexandru simţi o mulţumire nespusă văzîndu-l că intră în camera ce ocupa.

— Bună dimineaţa, domnul meu, zise călugărul Ignatie cu un aer de compătimire.

— Cu plecăciune, tată, îi mulţumi Alexandru sculîndu-se şi prezentîndu-i un scaun.

Diaconul se aşeză îndată zicînd :

— Nu vă deranjez, domnule Dăngescu, cu venirea mea la dumneavoastră ?

— Cîtuși de puțin, părintele meu, răspunse Alexandru cu grabă. Din contra, simț o mulțumire nespusă că ai avut bunătate a veni să-mi ții companie. De cînd sunt aicî, nu am văzut pe nimeni la mine. Mă iartă dacă-mi vine a crede că călugării pe aici nu par a fi oameni, ci niște sălbatici ce fug de lume.

— Ai toată dreptatea, domnule Dăngescu. Dar ce să pretinză cineva de la niște oameni carii nu cunosc lumea și societatea, cu atît mai puțin conveniențele ce trebuie să aibă către un strein? Eu am lipsit în oraș mai multe zile și nu este decît o oră de cînd m-am întors la monastire. Am aflat că sunteți aici și m-am grăbit a veni să vă ofer amiciția mea pe timpul cît veți avea nemulțumirea de a sta în aceste locuri.

— Și o priimesc cu plăcere, bunul meu părinte, zise Alexandru strîngînd mîna diaconului. Sunt încă încîntat că am găsit în cuvioșia-ta o persoană jună și cu un aer care-mi convine foarte mult. Sunt sigur că mă vei iubi după ce mă vei cunoaște mai bine.

— Te stimez și te iubesc încă de acum, domnule Dăngescu, deși conștiința noastră datează din ziua aceasta. Sunt lipsit de amici și fericirea mea cea mai mare este cînd găsesc vreunul. Aici se găsesc foarte rar amici, și din nenorocire nu am putut forma pe nici unul din semenii mei, căci aici toți călugării sunt streini, pînă și egumenul.

— Și poate, părintele meu, că nu ești nici mulțumit de cariera ce ai îmbrățișat?

— Nu știu ce să răspunz la aceasta, domnule Dăngescu, decît că dacă astăzi mă aflu acoperit de această rasă, este că m-am pomenit cu dînsa din frageta-mi copilărie. Nu am părinți, nu am rude, nu am amici, nu am nimîc în lume. Născut de nu știu cine, am fost azvîrlit pe drumuri, luat și adăpostit de întîmplare. Am deschis ochii, ca să zic așa, în această monastire la vîrsta de zece ani. Carte nu știam, dar am învățat neîncetat, și din lectura diferitelor scrieri ce din norocire am găsit pe aici, am început a cugeta și a mă lumina de ceea ce este lumea. Atunci am început să simț și lipsa familiei mele și am blestemat pe acei oameni carii mi-au dat viața și carii nu au știut să mi-o conserve. Victima vre-

unei crime, iată-mă redus a-i suferi și consecințele. Sunt puțini oameni, domnule Dăngescu, carii să sufere ca mine !

— Nu zice aceasta, părintele meu. Te înșeli și prea mult încă. Sunt alții mult mai nenorociți decît cuvioșia-ta. Eu te crez fericit pe lîngă mine. Cuvioșia-ta ai nemulțumirea de a fi fără părinți, fără rude și fără amici, dar eu, care am de toate, mă văz depărtat de dînșii și esilat de tatăl meu la această monastire. Ce vei zice, părinte, aflînd că sunt dintr-o familie mare, avută, voiajat pîn țări streine, cu poziția cea mai strălucită în societate, cu specialitatea cea mai bănoasă și obicinuit a-mi îndeplini toate plăcerile pînă la cele mai mici capriciuri !... și din mijlocul atîtor bunuri să mă văz deodată smuls, înconjurat de trei gendarmi și adus pînă aci în cărucior de poștă ; spune-mi, părintele meu, poate fi o nenorocire mai mare decît aceasta ?

— În adevăr, suferințele dumitale sunt destul de grele, zise diaconul plecînd capul. Dacă binevoiești a-mi ierta indiscreția, poci cunoaște, domnule Dăngescu, ce lucru a ocazionat esiliul dumitale ?

— De ce nu, părintele meu ? Nu am comis vreo crimă ca să o țiu secretă și să roșesc mărturisind-o : singura mea greșală, dacă aceasta poate fi o greșală, este că am iubit și iubesc pe o fată de meseriaș care este un înger de virtute și de frumusețe. I-am promis să o iau de soție, căci în adevăr nu aș putea niciodată să trăiesc fără dînsa ; tatăl meu s-a informat de aceasta, m-a surprins în casă cu fata, m-a dojenit și m-a insultat și pe mine și pe dînsa. La aceasta m-am revoltat, i-am răspuns fără moderație, și tatăl meu, mîndru și aspru, fără să asculte decît furia sa, a alergat la sprijinul guvernului, a cerut în secret esiliul meu, și pe cînd mă aflam încă cu amanta mea, m-am pomenit fără veste cu gendarmii că mă ridic, mă pun în căruciorul de poștă prin forță și mă aduc aci unde mă aflu de două săptămîni trecute. Ce s-a întîmplat în urmă nu știu nimic. Aștept, părintele meu, fără speranță, și aș dori să am răbdare căci îmi trebuie multă.

— Din cele ce-mi spui, domnule Dăngescu, încuviințez că trebuie să suferi foarte mult. Cu toate acestea

să nu vă mîhniți mai mult decît trebuie. Crede-mă că nu va trece încă o săptămînă, că o să vi se redea libertatea. Dumneata ai rude, ai părinți, și cu toată supărarea ce le-ai cauzat, o asemenea supărare nu poate fi durabilă. Ai făcut prea rău să răspunzi tatălui dumitale ; trebuia să fii moderat, iar nu să-l întărîți tocmai cînd furia sa era în culme.

— În adevăr, aceasta este singura mea greșală, dar să-mi dai dreptate, părintele meu, căci omul nu este stăpîn pe sine în asemenea momente.

— Ca copil, urma să te supui părintelui dumitale ; aceasta este o lege a naturei, domnule Dăngescu. Vezi bine ce urmări triste a avut un moment de iuțeală ! Dacă aceasta este toată greșala dumitale, atunci fii sigur că tatăl dumitale se căiește de ceea ce a făcut. Furtuna a trecut cu desăvîrșire și așteaptă liberarea dumitale din moment în moment, căci nu va întîrzia să sosească.

— Îți mulțumesc, părintele meu, pentru speranțele ce-mi dai. Ele contribuiesc mult la ușurarea supărărilor mele. Te rog să fim totdauna împreună, să trăim ca frații și, dacă ai plăcere, să te lepezi de călugărie și să mă însoțești în București. Mă însărcinez cu viitorul cuvioșiei-tale.

— Ești prea bun, domnule Dăngescu, și vă sunt foarte recunoscător pentru binele ce voiți să-mi faceți. Dar sunt silit să vă refuz căci o voce misterioasă mă oprește de a face un asemenea pas. Este adevărat că parte din călugării din această monastire sunt predominați de febleți și că nu corespund pe cît s-ar cuveni santei misii la care sunt chemați, dar tocmai pentru aceasta și pentru susținerea religiei trebuie să se găsească între dînșii oameni cumsecade ca să nu-i lase în abisul în care sunt căzuți. Viețuirea mea pe acest pămînt o neconsider și nu pizmuiesc nicidecum pe a oamenilor fericiți, nici o rîvnesc, căci neobicinuit cu fericiri, nu s-a deșteptat încă în mine vreo dorință pe care să nu o poci birui. Mă las dar în voia soartei și nu fac alt decît a ruga pe Dumnezeu ca să ierte greșalele părinților mei și să-i fie milă de sufletul meu.

— Te admir, părinte, și respect frumoasele simțiminte ale cuvioșiei-tale. Nu mai am curajul a vă propune o viețuire la care poci lua plăcere numai eu și alții ca mine. Ești prea fericit că nimic din vanitățile lumei nu te tentează și că nu ai apucat să guști din veninul lor, căci altfel ca om, supus febletelor, ai fi căzut fără îndoială.

— Și mai rău decît mulți alții poate. Este prea adevărat, domnule Dăngescu. Sunt dar hotărît a-mi termina zilele cu onoare și cu demnitate intr-o monastire, însă nu aci, fiindcă nu-mi place, ci într-o monastire română unde am și pus la cale să mă strămut. Aștept numai încuviințarea episcopului ce sper că va sosi în curînd.

— Și prea bine vei face, părintele meu.

— Am și nevoie, domnule Dăngescu, căci în aceste locuri nici viața nu-mi este în siguranță. Acum două luni s-a omorît un nenorocit ecliziarh care trecea într-o noapte pîn pădurea aceea, ce se vede dinaintea noastră, pe cînd se ducea la schitulețul situat pe acel vîrf de munte.

— Ce spui, părintele meu! zise Alexandru uimit.

— Așa, domnule Dăngescu; acest omor s-a comis, în adevăr; nu știu cine sunt asasinii, dar vorbe și bănuieli sunt destule.

— Te rog, părintele meu, fii așa de bun de mă întreține despre aceasta.

— Cu plăcere, domnule Dăngescu. Iată cum decurge împrejurarea omorului. Sunt mai mulți ani de cînd un călugăr, Partenie ecliziarhul, era rînduit îngrijitor al schitului din față de către egumenul acestei monastiri. Acest Partenie era foarte bătrîn și, din economiile ce făcuse, strînsese mai multe sute galbeni pe carii îi îngropase într-un loc oarecare dimprejurul schitului. Paracliserul monastirei împreună cu portarul, carii aveau cunoștință de aceasta, se asociară ca să jefuiască pe acel Partenie, și căutară a dovedi unde ascunsese banii. Dar toate silințele lor rămase nefructuoase căci după mai multe luni de pîndă nu putură să descopere nimic. Nemaivoind să aștepte și lacomi de a poseda acei bani,

hotărîră să-l pîndească noaptea în pădure cînd va trece de la monastire la schit, precum făcea adesea bătrînul, și, prinzîndu-l noaptea singur și fără ajutor, să-l amenințe și să-l tortureze pînă le va mărturisi unde sunt îngropați banii. Planul era destul de infernal și prin urmare destul de sigur ca să se esecute cu siguranță mîrșavul lor proiect. Dar este cunoscut că oamenii trăiți în monastire sunt fricoși și că le place să prinză șarpele cu mîna altuia. Ei ochise pe un țigan servitor al monastirei, care avea aplecări spre rele și cugetară că acesta era omul ce le trebuia și care ar fi în stare să se espuie la tot. În această intenție, ei se adresară către servitorul țigan, îi comunică proiectul și dobîndiră îndată consimțămîntul lui, care le promise a fi gata și în picioare oricînd va fi chemat. Portarul și paracliserul rămase mulțumiți pe acest răspuns și nu așteptau decît timpul favorabil ca să esecute mîrșevia proiectată. Ocazia nu le lipsi mizerabililor : bătrînul Partenie rămăsese odată în monastire pînă la o oră înaintată a nopței, și ei, împreună cu țiganul, voind să profite de această ocazie, mai cu seamă că era tîrziu și întuneric de nu se vedea la doi pași, ieșiră pe furiș din monastire, apucară pîn niște locuri unde erau siguri că nu vor întîlni pe nimeni, și, ajungînd în păduricea de pe muchia muntelui, se puseră la pîndă lîngă drumul care conducea la schit. Bătrînul Partenie nu întîrzie de a veni ; zgomotul pașilor săi se auzi de departe prin călcarea frunzelor uscate căzute după arbori, și tîlharii, fără a pierde timpul, îl ocoliră din toate părțile și-l puseră la mijloc. Paracliserul îl întrebă cu o voce schimbată unde a îngropat banii. Bătrînul călugăr, care nu se aștepta la aceasta, rămase uimit, începu să tremure și răspunse cu o voce tremurîndă :

— Nu am bani îngropați, oameni buni. Și de unde voiți să am eu bogăție, cînd Dumnezeu mă știe cum trăiesc de astăzi pînă mîine ?

— Spune, hoțule, că nu scapi, strigă paracliserul apucînd pe bătrînul Partenie de gît și lovindu-l în cap cu pumnul.

— Nu am bani, săracul de mine ; nu mă chinuiți degeaba, căci sunt om bătrîn și vă trăsnește sfîntul Ni-

codin. Nu mă faceţi să vă blestem căci se alege praful de voi.

— Ba se alege de tine, iezuitule, strigă paracliserul luîndu-l de păr şi dîndu-i mai multe lovituri cu atîta putere, încît nenorocitul Partenie căzu ameţit.

— Vai! săracul de mine, strigă el zvîrcolindu-se. Nu mă chinuiţi că nu v-am stricat nimic şi ar fi păcat de Dumnezeu ca să omorîţi pe un om bun şi nevinovat.

— Aş... că de astea nu se trec la noi, strigă portarul strîngîndu-l de mînă cu putere. Şi dacă nu spui de voie, te fac eu să vorbeşti de nevoie.

Şi zicînd aceştea, tîlharul îl lasă de mînă, scoate un cuţit din buzunar şi începe să-l înţepe în mai multe locuri ale corpului. Partenie voi să scoaţă ţipetele cele mai grozave de durere şi să strige ajutor, dar paracliserul îi puse mîna la gură, îi astupă vocea şi îi zise :

— Ai de gînd să ne spui unde ai îngropat banii sau te ciocîrtim numaidecît şi te lăsăm aici de te mănîncă cîinii şi lupii ?

Bătrînul se îngrozi de aceste ameninţări, dar se vede că-i era milă de bani, căci el mai avu un ultim recurs la tagă :

— Ce să fac eu cu banii ?... zise el. Sunt un biet bătrîn neputincios, de-abia mă tîrăsc pe picioare şi-mi aştept ceasul din zi în zi. Dacă sunteţi creştini, nu vă gîndiţi că, după caznele ce m-aţi făcut să sufăr, v-aş fi mărturisit numaidecît ? Ce aţi înţeles şi ce veţi cîştiga omorîndu-mă, decît să vă încărcaţi cu un păcat de moarte care nu vi se va ierta niciodată de Dumnezeul care vă vede ?

— Ei, văz eu că nu înţelegi de vorbă bună şi singur vei fi de vină dacă-ţi scot un ochi.

Şi paracliserul aduce cuţitul la ochiul drept şi se dispune a face operaţia, cînd Partenie, băgînd de seamă că era să rămîie fără ochi şi că era în primejdie de a pierde şi pe celălalt, strigă îndată :

— Opreşte-te, nu mă nenorociţi ; sunt gata să vă mărturisesc totul.

— Dacă este aşa, nu-ţi mai facem nimic, zise paracliserul retrăgînd cuţitul.

— Este adevărat că am strîns în viaţa mea cîteva părăluţe, murmură bătrînul Partenie cu o voce stinsă, dar le păstram ca să le las schitului după moartea mea şi să mi se caute şi sufletul cu dînsele. Văz însă că nu am avut parte să-mi îndeplinesc scopul şi că trebuie să pierz într-un ceas tot ce am agonisit în şasezeci ani. Ei bine am... dar...

— Spune, că te omorîm..., strigă paracliserul. Unde ai îngropat banii ?..., asta cerem de la tine şi te lăsăm în pace, sau de nu spui, nu mai avem răbdare să te aşteptăm, ci te omorîm ca pe un cîine.

— Vă spui, vă spui, se grăbi a zice bătrînul Partenie îngrozit. Numai lăsaţi-mi şi mie pe jumătate ca să rămîie schitului şi pentru sufletul meu.

— Îţi lăsăm pe jumătate, numai mărturiseşte îndată.

— Îi am îngropaţi în scorbora bradului celui gros de lîngă groapa de la spatele schitului, zise bătrînul. Duceţi-mă acolo să vă arăt.

— Ba vei rămînea aici, strigă paracliserul. Nu mi-ai spus că eşti priceput, tată Partenie ? Vrei să te vezi lîngă schit, să strigi ajutor şi noi în loc să luăm banii să o croim de-a fuga ?

— Ba nu m-am gîndit la aceasta cîtuşi de puţin, ci v-am spus curatul adevăr.

— Vom vedea îndată dacă ai mărturisit adevărul, zise portarul. Cunosc bradul şi scorbora lui, mă duc să mă încredinţez. Aşteptaţi-mă aici.

La această propunere, care fu încuviinţată de ceilalţi tîlhari, portarul pleacă şi se întoarce peste o jumătate oră cu o pungă de piele plină cu galbeni. Bătrînul Partenie scoase o oftare cînd văzu că bănişorii săi, strînşi para cu para, deveniră într-un moment prada acelor nelegiuiţi.

— În acea pungă sunt opt sute galbeni, zise el ; mi-aţi făgăduit că nu mi-i luaţi pe toţi. Daţi-mi-i dar pe jumătate.

— Da, da, îţi vom da, tată bărbosule. Găteşte numai o dăsagă mare ca să-i priimeşti, zise servitorul ţigan cu ironie.

Paracliserul se apropie de portar și, după ce schimbă cîteva cuvinte cu dînsul, veni spre țigan și îi șopti ceva la ureche ; după aceea se apropie de bătrînul călugăr :

— Ei, tată Partenie ; acum să ne așezăm ca frații, să numărăm, toți banii și să ți-i dăm pe jumătate.

— Cum veți voi, zise Partenie tremurînd de frică.

— 'Aide, mă, vin' încoaci cu punga căci nu avem vreme de pierdut.

Portarul se apropie, desface punga și începe să numere banii. Cînd toți fură cu privirile ațintate pe galbeni, țiganul se apropie pe nesimțite de Partenie și-l lovește cu toporul cu atîta cruzime încît despică în două capul sărmanului bătrîn care rămîne în loc fără mișcare și fără ca să poată scoate o singură tînguire.

După aceasta, tîlharii își împart banii frățește, și se întorc la monastire fără ca să fi fost văzuți, nici auziți de nimeni.

A doua zi, cadaverul bătrînului Partenie fu văzut de niște țărani carii se duceau la schit. Egumenul și autoritățile administrative fură încunoștiințate. Se făcu anchetă la fața locului dar nu se putură dovedi omorîtorii, sau mai bine, deși se bănuiră, se făcu lucrurile tăcute, căci o asemenea crimă ar fi compromis multă lume.

— S-au petrecut niște lucruri oribile pe aici, părintele meu, zise Alexandru cînd diaconul termină istoria omorului. Dar prin ce întîmplare cunoști împrejurarea omorului așa precum s-a petrecut ?

— Să vă spui, domnule Dăngescu. Știți că păcatul se descoperă curînd sau mai tîrziu : țiganul servitor a murit de un an trecut și în ultimile lui momente a mărturisit totul confesorului său, care, se zice, că s-ar fi destăinuit către preoteasa sa, aceasta către un om, amantul ei, și așa mai încolo.

Și zicînd acestea, diaconul se scoală ca să iasă.

— Dar ce, pleci așa curînd de la mine, părintele meu ?

— Da, domnule Dăngescu, căci am să vorbesc ceva cu egumenul.

— Atunci nu te rețiu ; te rog numai să mă iubești și să mă vizitezi adesea.

— Cu toate mulțumirea mea. La revedere, domnule Dăngescu.

— La revedere, părintele meu.

Diaconul iese și Alexandru se pune iarăși la fereastă ca să privească munții și să se gîndească la Maria și la nenorocirile lor.

CAPITUL VI

O VIZITĂ

Să lăsăm monastirea în care intrarăm ca să vedem ce făcea Alexandru și să ne înturnăm în București ca să asistăm la cele ce se petrecu în urma esiliului.

Dăngescu nu fixase încă ziua plecărei sale. Crima ce săvîrșise prin pierderea Mariei îl preocupa în punctul că singura sa gîndire era pironită numai la dînsa și la cele ce s-ar întîmpla în urmă. Bolboacă îl încuraja neîncetat, dar nu avea destule argumente ca să-i răspîndească frica ca într-o zi Alexandru, descoperind infamia lor ar fi capabil să comită lucruri mari. Hotărîrea dar era anevoie de luat și a trebuit ca o întîmplare estraordinară să dea împrejurărilor trecute un curs neașteptat.

Într-o dimineață, pe la unsprezece ore, un servitor intră în camera Dăngescului și-i anunță că o caretă intrase în curte. Dăngescu se uită pe fereastă și, după ce văzu cine era în caretă, strigă îndată către servitor:

— Du-te în grabă de priimește pe acel boier la capul scărei și invită-l în salon.

Servitorul iese și Dăngescu se îmbracă cu o haină neagră ca să priimească cu toată cuviința pe cel ce se vede că-i făcea onoare mare ca să-i viziteze.

„Ce caută la mine logofătul Dreptăței? cugetă el. Negreșit că a aflat ceva despre trecutul meu, sau poate a venit ca să-l împrumut cu bani. În sfîrșit, voi vedea... Atîta prevăz numai că nejumulit nu scap."

Personagiul care venise la Dăngescu se numea domnu Gorniceanu și ocupa, precum văzurăm, foncția de mini-

stru al Justiției. El era în vîrstă de șasezeci ani aproape, cu stare, cu influență și de familie mare. Statura sa era de mijloc și lipsa de înălțime i se suplinea printr-o grosime puțin comună. Părul îi era cărunt, fizionomia neînsemnătoare și prin urmare nu avea nimic pe dînsa ca să se distingă dintr-a unui om ordinar.

Acest personagiu fu introdus în salon de servitorul însărcinat cu priimirea lui, și cînd intră pe ușă, nu lipsi de a-l întreba :

— Dar ce, stăpînul tău nu este gata ?

— Nu se îmbrăcase încă ; dar poftiți, coconașule căci va veni îndată.

— Ba sunt gata, strigă Dăngescu care auzise ultimile cuvinte și care în acest moment ieșea din camera sa. Cu toată plecăciunea, cocoane Dumitrache, adăogă el făcîndu-i un compliment plin de respect.

— Cu plecăciune, cocoane Stamate, îi mulțumi ministrul Justiției.

Amîndoi intru în salon, se așed pe cîte un fotoliu și, după cîteva minute de tăcere, Gorniceanu zise :

— Este o zi minunată cea de astăzi și îmi pare rău că sunt reținut de foncție, căci altfel aș fi petrecut-o afară. Cum de nu te-ai dus pe la vreo moșie a dumitale, cocoane Stamate ?

— Am fost reținut în București de o mulțime de treburi, cocoane Dumitrache. Aceasta este pricina care m-a făcut să-mi neglijez interesele și să fiu lipsit de mulțumirea de a respira un aer curat.

— Tot interesele și iar interesele ne opresc totdauna de a face ceea ce ne place. Eu unul le-am negligiat cu totul de cînd sunt în foncție, care foncție a devenit o povară mare pentru mine. Și crede-mă, cocoane Stamate, că, dacă ar fi pentru mine, mi-aș da demisia din minutul acesta, dar voi să fac plăcerea măriei-sale lui vodă, care dorește cu orice preț să dau un curs bun ramurei judecătorești.

— Și prea bine face măria-sa vodă de nu vă lasă să vă dați demisia. Sunteți o persoană neprețuită în ministeriul Justiției, și vă mărturisesc că, de nu ai fi dumneata, s-ar alege praful de partea judecătorească și de dreptățile oamenilor. Eu unul nu am decît a vă lăuda,